

KERTÉSZEK ÉS KERTBARÁTOK HAVILAPJA

KERTI KALENDÁRIUM

ÁRA: 510 FT • ELŐFIZETŐKNEK: 410 FT
WWW.MAGYARMEZOGAZDASAG.HU

2020. SZEPTEMBER

4	Áttelelők veteményezése
26	Az érő fürtök vámszedői
30	Szint visznek a környezetünkbe
42	Nem mindegyik „gyógyfű”

16 Európai Dísnövény és Kertművészeti Napok

■ Károlyi Kastélypark
8052 Fehérvárcsurgó, Petöfi u. 2.
Kiállítás és vásár a megújult parkban

2020. szeptember 25-27.

A Károlyi József Alapítvány szervezésében,
a Horvát Nagykövetség támogatásával

Díszelnök
Herczegh Anita, a köztársasági elnök felesége

Magyar Fővédnök
« Virágos Magyarországért »
« Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége »
« Magyar Díszkertészek Szövetsége »

Európai díszvendég országok
Horvátország, Németország, Franciaország

A konferencia kiemelt témája
Parkok, kertek és kertészek a biodiverzitás kihívásaival szemben

Koncertek:
Alba Regia Szimfonikus Zenekar
Szeptember 25-én, pénteken és 26-án, szombaton, 17 órákor

Belépő
1 500 Ft és 1 000 Ft (diák, nyugdíjas)

Nyitvatartás
Péntek
14:00 - 19:30 óráig (10 és 14 óra között a szakma képviselőit várjuk)
Szombat és vasárnap
9:00 - 19:30 óráig

Tájékoztató: 06 21 311 04 26
info@karolyikastely.hu / www.karolyi.org.hu / www.karolyikastely.hu

KERTI KALENDÁRIUM

Alapítva: 1988
Megjelenik évente 10 alkalommal
32. évfolyam, 9. szám
2020. szeptember

www.magyarmezogazdasag.hu

SZERKESZTŐSÉG:

FŐSZERKESZTŐ: Horváth Csilla

OLVASÓSZERKESZTŐ: Varga Tibor

TERVEZŐSZERKESZTŐ: Dudás Ágnes

TITKÁRSÁG: Kiss Jánosné

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓ:

1141 Budapest, Mirtusz u. 2.
Postacím: 1591 Budapest, Pf.: 294.
Telefon: +36-1-273-2290, +36-30-961-5996

FELELŐS KIADÓ:

Sári Enikő ügyvezető igazgató
Hájos László ügyvezető igazgató

MARKETING ÉS ONLINE:

Marketing vezető: Práger Ádám
Marketing-koordinátor: Kadosa Gábor,
Kárpáti Eszter, Kovács Réka
Szerkesztő: Mizsei Károly

www.magyarmezogazdasag.hu – az Agrárhírtört

KIADÓ/IRODA:

Irodavezető: Harangozó Tímea
Operatív vezető: Laczó Angéla
Terjesztés: Karácsonyi Ildikó
Pénzügy: Fontos Éva, Lénárt Dia

ÜGYFÉLSZOLGÁLAT:

Husztiné Csekő Emma
Telefon: +36-1-470-0411, +36-30-400-4839

HIRDETÉS:

Dohány Árpád +36-70-232-4231

Minden jog fenntartva! A lapból értesüléseket átvenni csak a Kerti Kalendáriumba való hivatkozással lehet. A hirdetések és egyéb reklámkiadványok tartalmáért a kiadó felelősséget nem vállal.

A kiadó adatkezelési szabályzata elérhető a www.magyarmezogazdasag.hu/adatvedelem oldalon.

TERJESZTÉS:

Árusításon úton terjeszti a Lapker Zrt., a POHÍRKER Zrt., valamint az alternatív terjesztők. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt. Postacím: 1900 Budapest

Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján, a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen, telefonon 06-1-767-8262 számon, levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen.

Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél: www.posta.hu WEBSHOP-ban (<https://eshop.posta.hu/storefront/>), 1900 Budapest, 06-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu

Belföldi előfizetési díj egy évre: 4100 Ft.

NYOMJA:

PAUKER Nyomdaipari Kft.
1047 Budapest, Baross u. 11.
Felelős vezető: Vértés Gábor
HU ISSN 0864-7852

Szüretelünk

Izgalmas hónap a szeptember, leshetjük, mikor kell leszedni a szőlőt, almát, körtét és készülhetünk a következő évre.

A szüreti idő meghatározása az utóéő gyümölcsöknél

lényeges, mert ha korán szedünk, később sem lesz jóízű

a gyümölcs, és gyors apadásnak indul a tárolóban.

A késői szüret ugyancsak rossz tárolhatósághoz vezet, a hús gyorsan puhul,

barnul, savai elvesznek, a gyümölcs íze nem harmoni-

kus. Az éghajlatváltozás kihát erre a munkára is, mert ha nem hűlnek le az éjszakák az érési

időszakban, rosszabbul színeződnek a gyümölcsök, és nem vesszük észre, hogy már készek a szedésre. Elsősor-

ban az almánál tudjuk követni az érést az alapszín változásának megfigyelésével. A szürethez és a tároláshoz

adunk tanácsokat Biokert rovatunkban.

Hamarosan itt a telepítési idény, aki sövény ültetését tervezni, már most gondolja át, milyen növényeket választ.

Bár egész évben lehet konténeres növényeket ültetni, egy szép, tömött sövényhez sok tövet kell beszerezni.

Szabad gyökerű szaporítóanyagból jóval olcsóbban kizhozható tehát a beruházásunk, az pedig a következő hónapokban lesz elérhető.

Színes lombú fák és bokrok ismertetésével tudunk hozzájárulni a döntésükhöz.

Jó tervezgetést!

Jó tervezgetést!

Kertbaráti üdvözlettel,

Horváth Csilla

főszerkesztő

Még a fejfejlődés előtti állapotban telet legjobban a fejes saláta

Áttelelők veteményezése

BÁR AZ ŐSZ A ZÖLDSÉGFAJOK NAGY RÉSZÉNÉL A TERMÉNYEK BETAKARÍTÁSÁNAK AZ IDŐSZAKA, SOKUKAT AUGUSZTUS VÉGÉTŐL OKTÓBER VÉGÉIG (ESETLEG NOVEMBER KÖZEPÉIG) MÁR VETJÜK VAGY ÜLTETJÜK A KÖVETKEZŐ ÉVI TERMÉSHEZ. AZ ŐSZI VETÉS CÉLJA ELSŐSORBAN A KÖVETKEZŐ TAVASZI-NYÁRI KORAI SZEDÉS LEHETŐSÉGE, VAGY AZ, HOGY A HOSSZÚ TENYÉSZIDEJŰ NÖVÉNYEK JOBB TERMÉSHOZAMOT ÉRJENEK EL. NÉHÁNYUKNÁL MÁR AZ ŐSZI IDŐSZAKBAN MEGKEZDHETJÜK A SZEDÉST, AMIT TAVASSZAL, A NÖVÉNYEK NÖVEKEDÉSÉNEK ÚJBÓLI MEGINDULÁSÁVAL FOLYTATUNK.

DR. SLEZÁK KATALIN

Őszi vetésű, átteleltetéses termesztésre azok a zöldségfélék alkalmasak, amelyeknek az őszi hűvösebb időszakban megfelelő méretűre fejlődik a téli időszakot átvészelni képes szerve (általában a gyökér, valamint a hajtáscsúcs, esetleg a levélzet egy része), hogy tavasszal gyorsan növekedésnek indulhasson. Az őszi vetés nem ugyanaz, mint a jóval később, akár a fagyokig elvégezhető tél alá vetés, amikor csak az a cél, hogy a magok a

földbe kerüljenek, és ne tavasszal kelljen kivárni, amíg kedvező az idő és a talajállapot a vetéshez.

Legkedveltebb áttelelő zöldségféléink a fejes saláta, a spenót, a petrezselyem, az őszi fokhagyma és vöröshagyma, de régi hagyományai vannak a kelkáposzta átteleltetéses termesztésének is. Kevésbé ismert, de akár a sárgarépat is vethetjük ősszel, tavasz végi, korai felszedésre.

Fejes saláta

A fejes saláta áttelelési aránya (jó fajtaválasztással és megfelelő fejlettségű növényekkel) védettebb házikertekben 50-70%, nyitott területeken sokszor csak 50%, emiatt régebben is csak kis felületeken, szinte csak házikertben alkalmazták a módszert. A veteményeskertekben azonban érdemes évről évre kisebb felületet bevetni vagy beültetni áttelelő salátával, így kora tavasszal általában jól kielégíthető a család salátaszükséglete. Ehhez vethetünk állandó helyre szeptember első dekádjának végén (legkésőbb a hónap végéig) vagy palántaneveléshez szabadföldi ágyba szeptember első napjaiban. A palánták az utóbbi esetben szeptember végére, október első napjaira fejlődnek ki, ami optimális arra, hogy végleges helyükre ültetve október közepére jól begyökeresedjenek. Ez az állapot garantálja a legjobb áttelelést. Korábbi ültetés esetén, ha már korán beindul a fejképződés, esetleg hosszú az ősz vagy enyhe a tél, a beborult levelek később berohadhatnak. A sikeresen áttelelő növényeket április végén, május elején szedhetjük; vagy ha kora tavasztól fátolyfóliával takarjuk a növényeket, akár 7-10 nappal korábban is.

Spenót

Spenót esetében ismert az őszi szedéshez vagy átteleltetéses termesztéshez való vetés, de a kettő általában sikerrel kombinálható. Mindegyik esetben állandó helyre vetjük a magokat. Ha ősszel szeretnénk szedni, augusztus közepétől szeptember közepéig érdemes vetni, a márciusi szedéshez szeptember második felében vessünk. A sikeres átteleléshez fontos, hogy október végén, november elején legyen 1-2 kifejlett levél a töveken – ez jelzi számunkra, hogy a növények kellően megerősödtek és képesek lesznek megbirkózni a fagyokkal. Márciusban ezek az őszi levelek adják majd az első szedés zömét. Ha őszi szedésre (is) vetett növénye-

ket szeretnénk átteleltetni, ott is fontos, hogy a fagyok beálltakor viszonylag kifejlett levél is legyen a növényeken, és hogy a tenyészőcsúcs ép maradjon (szedéskor ne törjük le). Az áttelelő spenót fő szedési időszaka áprilisban van, de a növények felmagzásáig, még májusban is szedhetünk valamennyi levelet, különösen, ha a talaj tápanyaggal jól ellátott, illetve, ha a szedések után komplex vagy nitrogéntartalmú műtrágyát juttatunk ki. A spenótlevelek magas nitráttartalmának elkerülésekor figyeljünk arra, hogy négyzetméterenként kb. 3-4 gramm nitrogén hatóanyagot (ammónium-nitrátból pl. 10-12 g-ot) adjunk, és lehetőleg ne a hajnali órákban, hanem délután vagy este szedjük a leveleket.

Petrezselyem és sárgarépa

A petrezselyem őszi vetésének és átteleltetésének régi hagyományai vannak kisüzemi és házi kerti körülmények között. A jó arányú átteleléshez még ősszel jól megerősödött növények kellene, így – bár a szakkönyvek szeptember elejétől október közepéig javasolják a magvetést – igyekezzünk még

A jól fejlett petrezselyem képes áttelelni

szeptember első felében vetni. A tavaszi időjárástól függően május elejétől szedhetjük a leveleket, és legtöbbször május végén már főzhetünk a friss borsóleveles gyökereket is.

A sárgarépa őszi vetése ritkán gyakran alkalmazott módszer. Szeptember eleji vetéssel

elérhetjük, hogy a fagyok beálltáig ceruzavastagságú gyökerek fejlődjenek, amelyek vékony takarással (pl. lomb, szalma) át tudnak telelni. Így áprilisban vagy május elején tudunk már szedni friss sárgarépat. Mind a petrezselyemnél, mind pedig a sárgarépanál számítanunk kell arra, hogy az őszi vetésű növények május végétől magszárat hoznak, ami előtt fel kell szednünk az egész állományt.

Feketegyökér

Bár kevésbé ismert, különleges zöldségfélének számít a feketegyökér, érdemes kipróbálni a termesztését. Kétéves növény, és nagyobb felületeken a tavaszi vetésből őszi felszedés a cél. Jobb termést kapunk, ha ősszel vetünk, majd következő októberben szedjük fel a gyökereket. Ennél a növénynél is az a fontos, hogy a tél beállta előtt megerősödjenek a tövek, amihez szeptember közepéig érdemes elvetni a magokat.

Őszi hagyma

Őszi vetéssel vagy ültetéssel a hagymafélék közül a vöröshagymát, a téli sarjadékhagymát, a salottahagymát és a fokhagymát szaporíthatjuk. Mindegyik fajnak van tavaszi változata is, de az őszi kezdésű adja a tavaszi, korai termést. Vöröshagymát magról augusztusban kell vetni, dughagymák ültetésére szeptember-októberben kerülhet sor. Ugyanekkor érdemes elültetni a salottahagyma dughagymáit is. A téli sarjadékhagyma esetében ősszel általában léghagymákat ültetünk, amelyek jóval kisebbek, mint a hagyományos dughagymák, így csak a szeptemberi ültetés szokott sikeres lenni – az októberi ültetésű hagymák már nem erősödnek meg a nagyobb lehűlések előtt.

A hagymafélék átteleléséhez is az kell, hogy a növények körülbelül ceruzavastagságúra megerősödjenek. Ha megelégszünk vékonyabb zöldhagymával, akkor a szedést március végétől

Áttelelésre alkalmas fejlettségű vöröshagyma

kezdhetjük, de 2-3 hétre rá már vastag „szárú” zöldhagymánk lesz.

A fokhagyma esetében a gerezdeket október közepén, esetleg második felében szoktuk ültetni. Az őszi végi időjárástól függően a gerezdek gyökereit

A téli póréhagyma áttelel

fejlesztenek, esetleg elkezdene kihajtani. Ha nem hajtanak ki, akkor a korai tavaszi napokban várhatjuk a levelek megjelenését. Természetesen kezdetben a növények még vékonyabbak, április második felében pedig már kifejezetten vastagok. Májusban már szedhetünk „főző-fokhagymát”, június végén pedig a beérett hagymafejeket takaríthatjuk be.

Kelkáposzta

Kelkáposzta esetében a hidegtűrőbb fajták közül többet lehet sikerrel átteleltetni fiatal, de kifejlett fejekkel is. Ehhez július-augusztusi palántaültetésre

Kisebb fejű kelkáposzta átteleltetése. A tél beállta előtt az alsó leveleket leszedik

van szükség. Másik termesztési változatában szeptember első felében történő helyrevezéssel vagy október közepi palántaültetéssel „levélrozettás” állapotban teletethetjük át a növényeket. Ez utóbbi változat általában jobban beilleszthető a veteményeskert vetésforgójába. A kifejlett fejeket akár fagymentes téli napokon is, a levélrozettával telető változatot április végétől, május elejétől tudjuk szedni.

Kifejlett növények átteleltetése

Az átteleltetési termesztés egy speciális módja, amikor a vegetációs időszakban készre nevelt növé-

nyek vészelik át a telet szabadföldön, esetleg enyhe (fátyolfóliás) takarással. Ehhez a módszerhez is ismernünk kell a növények fagytürelését. Ez alapján a kelkáposzta, a bimbós kel, a leveles kel, a pasztinák, a petrezselyem, a póréhagyma, enyhébb telű helyeken a sárgarépa a leggyakrabban szóba kerülő zöldségfajok. Valamennyi említett fajnál fontos a fajtaválasztás (a hidegtürelésük alapján), valamint a jó egészségi állapot a tél kezdetekor.

Mindegyik említett zöldségféle esetében elmondható, hogy a sortávolság megegyezik a növényre jellemző, más technológiáknál is alkalmazottal. Ahol többféle technológia ismert, érdemes a korai, rövid tenyészidejű fajtákra javasolt értékeket figyelembe venni. A tőtávolságnál a javasolt kisebb értékeket ajánlott használni, helyrevezésnél esetleg kicsit sűrűbb vetést alkalmazni, hogy a télen esetleg elpusztuló tövek ne okozzanak nyak kiesését.

A sikeres áttelelő termesztéshez azonban a megfelelő szaporítási időpont megválasztása mellett kulcsfontosságú a fajtaválasztás – ehhez vegyük figyelembe a fajtaleírásokban javasoltakat vagy válasszunk mindenképpen hidegtűrő fajtákat.

Tél alá vetés

Sajátos termesztési módszer a tél alá vetés, ami a zöldborsó esetében legismertebb, de sárgarépánál és petrezselyemnél is alkalmazható. Lényege, hogy a magokat ős végén vagy tél elején vetjük el, amikor már nem tudnak kikelni, csak a száraz magok vízfelvétele kezdődik meg a fagyok beállta előtt. Tavasszal, ha a talaj hőmérséklete eléri a magok csírázásához szükséges minimumot, megkezdődik a csírázás, és a növénykék már akkor kikelhetnek a földből, amikor a nedves talajra még nem tudnánk rámenni a tavaszi vetéshez. A zöldborsót általában december elején vetjük tél alá, főként kifejtőborsó-fajtákat használva, természetesen a rövid tenyészidejű csoportból.

A szedés átlagos években 7-10 nappal előzi meg a legkorábbi tavaszi vetésekből származó növényekét.

A sárgarépa és petrezselyem esetében a magok az olajtartalmuk miatt lassabban veszik fel a vizet, mint a zöldborsómagok, és hőigényük is magasabb, így korábban, november közepén vethetjük tél alá. A szedés május közepén kezdhető, akkor még természetesen vékony gyökereket (petrezselyemből kb. ceruzavastagságút, sárgarépából azért vastagabbat) találunk. Ezekből a fajokból is rövid tenyészidejű, korai fajtákat válasszunk. Petrezselyemnél gyakran a leveléért természetű fajtákat, vagy a rövid gyökeret nevelőket érdemes használni.

A paprika károsítói

JÚLIUSBAN ÍRTUNK A PAPRIKA BAKTÉRIUMOS ÉS GOMBÁS BETEGSÉGEIRŐL, MOST AZ ÁLLATI KÁRTEVŐIT VESSZÜK SORRA. ELSŐSORBAN ÜVEGHÁZBAN ÉS A FÓLIA ALATT OKOZ GONDOT A NYUGATI VIRÁGTRIPSZ ÉS A TAKÁCSATKA, EZÉRT KELL ÜGYELNI, HOGY A NÖVÉNYHÁZBÓL KIKERÜLŐ FEJLETT PALÁNTÁKKAL SEMMIKÉPPEN NE VIGYÜNK TRIPSZET, LEVÉLTETŰT VAGY EGYÉB KÁRTEVŐT A TERÜLETRE, MERT AZ ELEVE ROSSZ KEZDETET JELENT.

DR. MIKULÁS JÓZSEF

Néhány kártevő állat eleve megtalálható a paprikának kiválasztott területen, ezért ültetés előtt célszerű talajvizsgálatot végezni. A gyökérgubacs-fonálféreg jelenlétét a gyomnövények gyökerén látható gubacsok jelzik, és a cserebogárpajor is jól észrevehető. Mindkét talajlakó kártevő óriási gondot okozhat, ha nem figyelünk rájuk és fertőzött táblára ültetjük a paprikát.

Más kártevők viszont kívülről érkeznek, például a vetési bagolylepke. A kiültetés után május végén, június elején jelenik meg, egyes években nagyon súlyos károkat okozhat. Kedvező számára a laza talaj és ha sok gyom van a területen. A talajszinten élő kártevő L2 stádiumú lárvája, a mocsospajor elrághatja a paprikák gyökérnyakát. Hatására eldőlnek és fonnyadnak a növények.

Gyökérgubacs-fonálféreg

A kártevő állatok közül a soktápnövényű gyökérgubacs-fonálféregket kell megemlíteni. A gyökérben élő fonálféreg hatására gubacsok képződnek a gyökéren, bár paprikán kevésbé feltűnők. Ennek következtében a növények gyengén fejlődnek, hervadhatnak. Hajtásban fejlődésük folyamatos, sok nemzedékük alakul ki évente, de szabadföldön is lehet 8-10 nemzedék.

A szabadföldi gyökérgubacs-fonálféreg legsúlyosabban a paprikát károsítja. A növények fejlődése lelassul, vízhiányzavar következtében lankadnak. A fonálféreg a gyökereken táplálkoznak, ahol kisebb-nagyobb gubacsok képződnek, és a gubacs alatti részek elhalnak. A kártétel következtében megnő a kórokozók megtelepedési esélye. A fonálféreg belső élősködő, tojás alakban telel, évente 1-3 nemzedéke fejlődhet.

Védekezni rezisztens fajták termesztésével, és a megfelelő vetésciklus használatával lehet a leghatékonyabban. Fontos a helyes növényi sorrend betartása, előnyös a szerves trágyázás, mert a parazita fonálféreg (pl. *Steinernema feltiae*) háttérbe szorítja a növényt károsító fajokat.

Tripszek

A tripszek közül a dohánytripsz, a nyugati virágotripsz szívogathatja a paprikát. Hajtásban a legjelentősebb kártevő a soktápnövényű nyugati virágotripsz, aminek évente több nemzedéke van. A kifejlett egyedek és a lárvák szúró-szívó szájszervvel táplálkoznak, és a növény minden részén károsítanak. A szúrás helyén apró, ezüstösen csillogó fehér pontok látszanak, amelyek ellephetik az egész levél felületét. A károsítást a növény sárgás, fehéres-szürkés színeződése és az asszimiláció csökkenése jelzi: a virág elhal és lehull, a termés deformált lesz. Az imágók szabadföldön a palántákat keresik fel, amelyek virágszerveibe tojásokat raknak. A kikelő lárvák a növényeken táplálkoznak, majd a talajba vonulnak,

ahol továbbfejlődnek. Közvetlen kártételük mellett jelentős a közvetett kártételük is, mert terjesztik a paprikát fertőző paradicsom bronzfoltosság vírusát.

Védekezésként célszerű a növénymaradványok megsemmisítése, mert ott telelnek az imágók. Hatékony gyomszabályozással hozzájárulunk az egyedszám mérsékléséhez. Védekezés kémiai úton nagyon nehéz, ezért a biológiai védekezést alkalmazzák a növényházakban. A biológiai védekezésben *ragadozóvirágotposzka* (*Orius laevigatus*) és *ragadozóatka* (*Amblyseius cucumeris*, *A. swirskii*) fajok a legelterjedtebbek, amelyek gyérítik és a gazdasági kár szintje alatt tartják a tripszek egyedszámát. Betelepítésükkor arra kell figyelni, hogy már legyen legalább pár kinyitott virág az állományban. Továbbá törekedni kell a megfelelő környezeti tényezőkre, a hőmérséklet és a páratartalom biztosítására.

Poloskák

Az utóbbi években komoly gondot okoz a hajtattott paprika termesztésében két poloskafaj: az ázsiai márványosposzka és a zöld vándorposzka. Betelepülnek a hajtatóházakba, ott szaporodnak, a paprika szívogatásával okoznak kárt. A szívogatás helyén a folt kivilágosodik, a termés értékesíthetetlené válik.

Nem válogató az ázsiai márványosposzka

A levéltetvek ellen azért kell mindenképp védekezni, mert veszélyes vírusterjesztők

hez nem is kell, hogy megtelepedjenek a paprikán, elég, ha próbaszúrásokat ejtenek rajta, miközben továbbvándorolnak.

A kémiai védekezést megfigyelésre alapozva végezhetjük el speciális levéltetűirtó készítményekkel. Hajtatásban a hasznos szervezeteket is gyérítik ezek a szerek, ezért gyakorlatban a legelterjedtebb növényvédelmi technológia a speciális levéltetűirtóval történő foltkezelés. Biológiai védekezésre is van lehetőség hasznos szervezetek betelepítésével, azonban ez még kevésbé elterjedt hazánkban.

Speciális levéltetű elleni hatóanyag a pirimikarb és a flonikamid, ezek jól használhatók a paprikában. A paprika a kiültetés után rögtön virágzik és a paprikát nem látogatja ugyan a házi méh, de vadméhek igen, ezért ezt is figyelembe kell vennünk. A piretroidok közül is csak a méhekre mérsékelten veszélyes készítmény jöhet szóba. A levéltetű és a vetési bagolylepke megjelenése nagyjából egy időpontra, a tenyészidő elejére esik. A paprika terméskötődése után leáll a növény intenzív fejlődése, ekkor már nem vonzó a levéltetveknek, így a gond többé-kevésbé meg is szűnik. A növényvédelem más szabadföldi körülmények között.

Termésrágó bagolylepkék

A gyapottok-bagolylepke és a somkóró-bagolylepke károsíthatja a paprika termését. A bogyókon lévő berágásról ismerhető fel a kártétel, illetve a bo-

gyóban megtalálható a magvakat és a termésfalat rágó hernyó, a hátrahagyott ürülékével és a rágcsálékkal. A károsítás nyomán felléphetnek lágyrothadást eredményező gombák.

A gyapottok-bagolylepke vándor életmódot folytat, ennek ellenére hazánkban évente 3 nemzedéke is kialakulhat. A somkóró-bagolylepkének 2 nemzedéke van. Szabadföldön a paprika legjelentősebb kártevője a gyapottok-bagolylepke, amely déli irányból érkezik, de hazánkban is áttelelhet báb formában. Soktápnövényű, és a generatív részeket – virágokat, terméseket – fogyasztja. A károsított termésen barnás elszíneződést láthatunk, esetleg egy nagy lyukat, amelyen a hernyó már távozott. Nem minden évben okoz

A gyapottok-bagolylepke délről vándorol hazánkba

gondot, tömeges jelenléte valószínűleg a Magyarországtól délre kifejlődő populációk berepülésével magyarázható. Katasztrofális károkat okozhat, ezért elkerülhetetlen a megfigyelés, és az arra alapozott védekezés. Eléggé elhúzódik a rajzás, július közepétől körülbelül szeptember közepéig veszélyezteti a paprikát. Jó hír, hogy megtaláltuk a parazitáját, a *Hyposoter didymator* fűrkészdarazsát.

Nem könnyű megvédeni az állományt a gyapottok-bagolylepke ellen. A termesztők dolgát az is megnehezíti, hogy az állat vándorol, akár 50-60 kilométert is megtesz. Kémiai védekezés a fény- és a szexferomon csapdás rajzásvizsgálat

Hyposoter didymator fűrkészdarázs

betelepítésére is van lehetőség, a fűrkészdarázs-fajok a bagolylepkék tojásait parazitálják. A termőterület és a környezet gyommentessége mérsékli a lepkék tojástermelését. A védekezésben rendkívül lényeges az időzítés, ezért csak a feromoncsapdás rajzámegfigyelés adhat támpontot. Ha a csapdában észlelt egyszám alapján arra következtetünk, hogy megindult a rajzás, akkor el kell kezdeni keresni a tojásokat, amelyek frissen, a lerakás után fehérek (csontszínűek), a következő napon pedig már szürkék. A fehér tojások észlelését követő négy-öt nap múlva kell permetezni, hogy eltaláljuk a frissen kelt lárvákat. Elhúzódó rajzásnál pedig nagyon fontos a megismételt kezelés. A felhasználható növényvédő szerek választéka kicsi, tekintve, hogy virágzó állományról van szó (amikor érik a paprika, virágzik is), csak a *Bacillus thuringiensis* alapú szerek jöhetnek számításba.

alapján célszerű. A rajzáscsúcs meghatározása után a lárvák kelésére időzített kitinszintézis-gátló kezelés javasolt. Használhatunk biológiai készítményt (Novodor) is, hatása specifikus a lepkehernyókra. Továbbá hasznos szervezetek

Paprika rovarkártévői ellen használható növényvédő szerek

Készítmény (hatóanyag)	Károsító	Forgalmazási kategória	Dózis, g vagy ml 10 liter vízhez	Alkalmazások száma egy tenyész-időben, max.	Munkaügyi várakozási idő	Élmezés-egészségügyi várakozási idő, nap
Admiral 10 EC (piriproxifen)	üvegházi molytetű	II.	50 ml	2		3
Affirm (emamektin benzoát)	gyapottok-bagoly-lepke	II.	30-40 g	3		3
Judo (lambda-cihalotrin, pirimikarb)	levéltetvek bagolylepkék lárvái, burgonya-bogár	II.	100 ml 150 ml	2	3	5
Pirimor 50 WG, (pirimikarb)	levéltetvek	III.	10 g	1	3	3
Vertimec Pro (abamektin)	takácsatka, nyugati virágtripsz	II.	5-10 ml	3 hajtásban	0	3

Hogyan lehet szép gypünk egész évben?

Erre a kérdésre nehéz megadni a pontos választ, de ha betartunk néhány sarokpontot, nagy eséllyel szebb lehet a gypünk a szomszédunkénál.

Sokan megleégednek azzal, hogy hétvégén csak lenyírják a gypet, esetleg meglócsolják, pedig ennél azért több figyelmet érdemel. Az alapoknak természetesen rendben kell lenni, ilyen a talaj-előkészítés, a vakondháló alkalmazása, a kézi vetés, vagy a gypszőnyeg szakszerű telepítése. Továbbá az ősszel és tavasszal elvégzett alapos gypszellőtetés késes géppel, és a tápanyagok visszapótlása már áprilistól, használva a lassú tápanyag-leadású mikroelemes műtrágyákat.

Fűnyíráskor jó tudni, hogy akkor járunk el szakszerűen, ha a fűszálak hegyéből a magasságuk legfeljebb 1/3 részét vágjuk le. Heti egyszeri nyírással fenntartható a jó minőségű gyp, amennyiben tartjuk a 6–8 cm vágásmagasságot. Ha alacsonyra (2–3 cm) nyírjuk, akkor a gyp kiritkul és elgyomosodik, ha pedig tartósan magasan tartjuk, akkor a fűszálak töve megnyúlik, alacsonyra levágva akár ki is száradhatnak.

A gypet lehetőség szerint hajnalban-reggel öntözzük, kerüljük az esti vízkijuttatást. 30 °C alatt elegendő 2–3 naponta vizet adagolnunk a gypre, nyári melegben azonban naponta szükséges az öntözés. Vigyázat! Kánikula idején a meleg, párás környezetben a gyp érzékeny a gombás betegségekre.

Ne csak nyírjunk és öntözzünk, hanem védekezzünk is!

A gombás betegségek évről évre fokozatosan legyengítik, végül elpusztítják a gypünket. Halogatott védekezés esetén is folyamatosan kiritkul a pázsit, és átveszik az uralmat a gyomok. Ezért fontos az ellenük való védekezés.

Jellemzően két időszakban okoznak problémát a gombák: tavasszal (március–április) fertőz a hópenész, nyári hőségben pedig (július–augusztus) változatos gombafajok jelennek meg.

Tavasszal kell tehát figyelni a hópenészre. Jelei a foltokban elsárguló pázsit, ami a védekezés hiányában ki is pusztul. Ha ilyen elváltozásokat látunk a gypben, akkor mielőbb be kell avatkoznunk!

A másik nagyobb odafigyelést a nyári hőstressz időszakában igényli a fű, mert ilyenkor már legyen-e az állapota. Öntözés vagy záporosodás után megérkeznek a levegőből a gombaspórák és megtörténik a fertőzés. Később, a pázsit alsó levelein apró sárga, barna, fekete foltok jelennek meg, ami már a gomba szaporítóképlete. Ekkortól szélel tovább fertőződik a gypünk, de mi magunk is akaratlanul tovább terjeszthetjük a betegséget a fűnyírókkal, és a további fűnyírásokkal. Ezért fertőzés után alapszabály, hogy a teljes kerti gypet le kell peremetezni!

Jó hír, hogy mindkét védekezésre van egy professzionális megoldás, a költséghatékony Switch 62,5 WG gombaölő szer, amely kimagaslóan hatékony a gyp gombabetegségei ellen. Már egy-egy jól időzített kezeléssel is sikert érhetünk el. Tavasszal a hópenész ellen locsolókannába bekevert **Switch 62,5 WG**-vel öntözzük meg a foltokat, nyáron pedig hāti peremetezővel védjük a teljes gypfelületet. **Dózis: 10 g/5 liter/100 m².**

A Switch 62,5 WG engedély nélkül megvásárolható termék, munka- és élelmezés-egészségügyi várakozási idő a permet beszáradása után nincs.

A kis kiszerelésben is kapható Switch 62,5 WG-t (10 g) keresse a gazdaboltokban, Oázis és Hermes áruházakban.

Kedvenc körtéink

A KÖRTE NEM TARTOZIK A KÖNNYEN TERMESZTHETŐ GYÜMÖLCSÖK KÖZÉ, KÜLÖNÖSEN A KORONAALAKÍTÁSÁT ÉS A SZÜRETI IDŐ MEGHATÁROZÁSÁT TEKINTVE. RÁADÁSUL PÁRAIGÉNYE IS NAGYOBB, MINT A TÖBBI HAZAI GYÜMÖLCSFAJNAK, ÉS ÉRZÉKENY A NEM KIEGYENLÍTETT VÍZELLÁTÁSRA.

HORVÁTH CSILLA

A körtetermesztés Nyugat-Európában sokkal nagyobb arányú, mint itthon, ami a körte környezeti igényeivel magyarázható. Bár rengeteg fajta létezik a világon, legtöbbjük évi 700 mm csapadékot igényel, és érzékeny a hőségre és szárazságra. Olyankor gyümölcshullás, kövecsesedés vagy apró gyümölcsök jelzik, hogy nem érzi jól magát. Igen-csak megnehezíti a termesztését a körte-levelbőlhák és a tűzelhalás károsítása. Szerencsére mindkét károsítás mérsékelhető, ha nem túlozzuk el a nitro-

génműtrágyázást és nem túl erős a hajtásnövekedés. Annak idején, amikor megjelent hazánkban a virágzaskor és nyáron jégesők után fertőző tűzelhalás, nagyon megijedtünk, de azóta kiderült, hogy ha időben levágjuk és megsemmisítjük a fertőzött vesszőket, kontrollálható a fertőzés. A körte-levelbolha ellen pedig bevált a kaolinos permetezés, de azért a legnehezebben leküzdhető kártevő maradt.

A fajtákat vadkörte vagy birs alanyra oltják. Utóbbi gyengébb növekedésű, nem minden faj-

tával jó az összeférhetősége, és még érzékenyebb a vízellátásra, mint a vadkörte alany. Semleges vagy gyengén savanyú talajban fejlődnek a legjobban, meszes talajon vashiány következhet be. Nagyon figyelni kell a fák bőrellátására a termőügyképződés időszakában és közvetlenül virágzás előtt. Meszes homoktalajon cinkhiány is előfordulhat, olyankor rövid ízű hajtások fejlődnek, amelyeken a levelek kicsik és erősen megnyúltak. Nagyon könnyen fölismerhető hiánytünet. Mindenképpen adjunk sok szerves trágyát, trágyapelletet vagy komposztot, hogy javítsuk a talaj szerkezetét és a talajéletet, ami segíti a tápanyagok feltáródását és a vízgazdálkodást is.

A következő sarkalatos pont a szedési idő meghatározása. A nyári fajtáknál szemmel is látható, hogy mikor érettek, az őszi és téli fajtákat viszont úgy kell szedni, hogy tárolhatók legyenek és utóérlelve váljanak fogyaszthatóvá. Ehhez figyelni kell a színeződést, a magok érését, és érdemes rendszeresen kóstolni is a gyümölcsöt. Amikor teljesen fűízű, még ne szedjük le.

Nagyon korán érkezik az *Árpávalérő körte*, nevéből is kitűnik, hogy már június végén szedhető, viszont nem tárolható, frissen el kell fogyasztani. Apró, sárga, zömök gyümölcse nem különösebben aromás, fehér húsú. Jellemző a nagyon hosszú és vastag ko-

csány. Nagy, erős fája vastag, fölfelé törő vesszőket fejleszt. Hazai fajtának tekintjük.

Röviddel utána érkezik az *Arabitka*, aminek gyönyörű élénk sárga és ugyancsak apró a gyümölcse, de ropogós húsú, bőlevű, édeskés és kevésbé szotyósodik. Fája nagyon erős növekedésű, edzett, kevésbé igényes.

Augusztus első hetében szedhető a *Clapp kedveltje*. Középnagy gyümölcse elég zömök, 180-200 grammos, szalmasárga alapszínű a napos oldalon élénkpiros színeződéssel. Héja viaszos, feltűnően sok paraszemölcs van rajta. A gyümölcshús fehér, olvadó, bőlevű, nem különösebben aromás. Csak rövid ideig tárolható, érzékeny gyümölcs, könnyen nyomódik. Nagy, sűrű gömbkoronát nevel, erős növekedésű a fája.

Ilonka

Arabitka

Augusztus végén szedhető a magyar szelekcióból származó *Ilonka*, ami csak rövid ideig tárolható. Középnagy, hasas körte, sárga alapszínű enyhe pír és hálózatos parásodás jelenik meg. Rendszeresen és bőven terem, ellenálló fajta. Fája erősen növekszik, fölfelé törő ágai csak idősebb korban kerülnek szét.

Szerintem a *Bosc kobak* a legfinomabb körte, fehér húsa omlós, lédús, finom aromájú, ha sikerül

Bosc kobak

lamos a termésgadozásra. Pollenadója a *Guyot Gyula*, a *Vilmos*, a *Packham's Triumph*, a *Clapp kedveltje*. Erősen megnyúlt alakjáról könnyen felismerhető, ez is rozsdás felszínű, de zöldessárga alapszínű körte. Mérete kissé elmarad a *Bosc kobakétól*. Húsa sárgásfehér, olvadó, nagyon édes, túlérve rózsaszínes árnyalatot vesz fel. Fája középerős növekedésű, sűrű koronát nevel.

A *Vilmos* rendszeresen és bőven terem, szinte nincs kihagyó éve. Jó pollenadó, a *Conference*,

Conference

időben leszedni szeptember közepén. Ha korán szedjük, nem érik be, túlérve pedig a többi fajtához hasonlóan szotyósodik, hamar megromlik. Jó termőképességű, nem hajlamos a szakaszos terméshozásra, de ehhez megfelelő pollenadó fajtára van szüksége. Ültessünk mellé *Clapp kedveltjét* vagy *Vilmost*. Gyümölcs nagy megnyúlt körte alakú, 200-250 grammot is meghaladó súllyal. Héja száraz tapintású, rozsdás felszínű, alapszíne fahéjbarna. Sajnos a fa nehezen alakítható, mert nem nagyon akar elágazni, hajtásai erősen fölfelé törnek, ezért rendszeres metszésre és lekötözésre van szükség a neveléséhez.

Vilmos

a *Clapp kedveltje*, a *Guyot Gyula*, a *Hardenpont* fajtákkal társíthatjuk. Középnagy vagy nagy gyümölcsét augusztus végén, szeptember elején kell szedni. Mutatós, szép sárga, a napos oldalon pirosas, szabályos alakú körte, kissé hullámos a felszíne. Héja vékony, húsa fehér, olvadó, bőlévű, illatos, édes-savas. Kövecsesedésre kissé hajlamos, ha nem egyenletes a vízellátás. Kúp alakú, közepesen sűrű koronát nevel, középerős növekedésű, jól kezelhető a fája.

Mind népszerűbb változata a *Piros Vilmos*, ami valamivel kevesebbet terem, mint az alapfajta, de környezeti igényei, porzófajtái megegyeznek azzal. Korán színeződik, feltűnő barnáspiros körte lesz belőle, amit körülbelül egy héttel az alapfajta után kell szedni. Kevésbé jól tárolható.

Európában a *Vilmos* és a *Conference* fajtákból termesztik a legtöbbet. Utóbbi rendszeresen és bőven terem, de elég fagyérzékeny és erősen haj-

Tollas segítők

A HATÁRBAN LEGGYAKRABBAN MEGFIGYELHETŐ RAGADOZÓ MADARAK AZ EGERÉSZÖLYV ÉS A VÖRÖS VÉRCSE. NAP MINT NAP LÁTHATJUK ŐKET VITORLÁZNI, EGY HELYBEN SZITÁLNI, MAJD LECSAPNI, MÉGIS KEVESE TUDUNK RÓLUK, PEDIG A HASZNUNKRA LEHETNEK.

Az egerészölyv nem válogatós, az étlapja igen változatos. Testalkatából adódóan a földfelszínen viszonylag lassan mozgó állatokat zsákmányol vagy dögöt fogyaszt. Elsősorban mezőgazdasági kártevő, kismélsőkkel táplálkozik, jellemzően ezek teszik ki a táplálékának a kétharmadát, tömegszaporodásuk idején pedig akár a négyötödét is. Legfontosabb táplálékállata a mezei pocok. Étrendjét jelentősen befolyásolja, hogy sík- vagy hegyvidéken, nyílt területen vagy erdős vidéken él, illetve időszakosan is változik a tápláléka, nem veti meg a rovarokat és a gilisztát sem, de dögöt is fogyaszt. Rövid karmai miatt mókusnál nagyobb termetű gerincest nem tud zsákmányolni. Még mindig tartja magát a tév-

adják – elsősorban a mezei pocok –, illetve nyáron jelentős mennyiségű rovar is fogyaszt. Ez az egyik leggyakoribb hazai ragadozómadár, a Magyar Madártani Egyesület szerint 6-8 ezer pár fészkel Magyarországon.

Jellegzetes helyen, kerítésoszlopon lesi zsákmányát az egerészölyv

hit, hogy komoly kárt tesz az apróvadállományban, pedig tudományos vizsgálatok sora bizonyította, hogy csak alkalmilag fogyaszt fácáncsibét, nyúlfiókát, ezek aránya mindössze 1-5%-a táplálékának. Azokban az években, amikor sok a mezei pocok, több tojást rak és több fiókát nevel föl. Az egerészölyv testhossza 50-57, szárnyfesztávolsága 110-130 cm. Magyarországon védett madár, 15 és 30 ezer pár közé teszik a fészkelő állományát.

A vörös vércse egészen más felépítésű madár, mégis az ölyvhöz hasonlóan, rendszerint a földön fogja meg áldozatát. Zsákmányának túlnyomó részét kisércsálók

A vörös vércse megtelepszik az ember közelében

Síkvidéki madár, a zárt erdőket kerüli, de könnyen megtelepszik az ember közelében, Budapesten is számos vörös vércse él. Magyarországon védett, természetvédelmi értéke 50 ezer forint. Testhossza 32-35 cm, szárnyának fesztávolsága 70-80 cm.

A két faj étrendjét látva nem túlzás kijelenteni, hogy a mezőgazdaság hasznos segítői, mert kordában tartják a kártevő rágcsálókat. Jó példa erre, hogy amikor a kismélsők tömegesen lepnek meg egy-egy táblát, nem ritka, hogy az ölyvek és a vércsék nagy számban odagyűlnek és tartósan a területen maradnak. Mindkét ragadozómadár magasabb fákról, oszlopokról lesi a zsákmányát, a vércse gyakran, az ölyv ritkábban szital a vadászterülete fölött. Mi is segíthetünk nekik, ha úgynevezett T-fát állítunk föl nekik ott, ahol kevés a fa.

A körte vírusos és fitoplazmás betegségei

A KÖRTE AZ EGYIK LEGÉRTÉKESEBB, MAGAS CUKORTARTALMÚ GYÜMÖLCSÜNK, AMELY A KÖRNYEZETRE IGÉNYES GYÜMÖLCSFAJOKHOZ TARTOZIK. SEM A SZÁRAZ, MELEG NYARAKAT, SEM A NAGY FAGYOKAT NEM BÍRJA, CSAPADÉKIGÉNYE IS 700-800 MM KÖRÜL MOZOG ÉVES SZINTEN. LEGJOBBAN A KÖZÉPKÖTÖTT, MELEG, JÓ VÍZELLÁTÁSÚ TALAJOKON FEJLŐDIK.

DR. KOLEVA ROSZICA

A körtének több nem fertőző, a kedvezőtlen környezeti tényezőkre visszavezethető betegsége is van, ilyen például a körtegyümölcs kövecssége vagy éppen a puhulása.

A körtegyümölcs kövecssége esetén a gyümölcshúsnak főleg a magház körüli részei kemények és rágósak lesznek, mert a szövetekben kősejtek alakulnak ki. A kövecsesedés fajtatulajdonság is (pl. *Kieffer* vagy *Nyári Kálmán körte*), de mértékét a

környezeti tényezők közül a talaj víztartalma is befolyásolja. Száraz évszakokban nagyobb mértékű a kősejtképződés.

A körtegyümölcs parásodásakor a gyümölcsökön 5-6 mm széles parás sávok keletkeznek. A betegség akkor lép fel, amikor virágzáskor a hőmérséklet fagypont körül van, a virágok károsodnak, de még kötődnek. A hideghatás viszont nyomot hagy: a kötődött gyümölcsökön parás sáv alakul ki.

A körtegyümölcs puhulását népiesen szotyósásnak nevezik. A gyümölcshúsban a magháztól kiinduló barnulás, kásás, széteső szövetek láthatók. Magház körüli barnulás a tárolóban a szén-dioxid károsító hatására következik be.

A körte gyűrűs mozaikja

A körte sárgulása a gyümölcs egyik gyakori élettani betegsége. A levéllemez halványzöld, majd sárgászöld színű lesz, a levelek viszont sokáig zöldek ma-

A körtegyümölcs kövecssége

radnak. A hajtásnövekedés szembetűnően gyenge, a nyár folyamán a levelek elsárgulnak. A betegség oka a vashiány, ami vaskellátartalmú műtrágyákkal (pl. Fitohorm 55 Vas), talajkezeléssel vagy lombpermetezéssel megelőzhető, illetve a már kialakult tünetek gyógyíthatók.

A körtelevelek feketedése a nagy melegben figyelhető meg. A hóguta jellegzetes tünete, ami lombszínéződéssel, lombhervadással együtt jár. Ilyenkor a lomb részben vagy teljesen elfeketedik, majd elszárad, de nem hullik le. A fák gyengén fejlődnek, de nem pusztulnak el, a következő évben is kihajtanak. A betegség oka az alany-nemes összeférhetetlenségben keresendő, aminek következtében víz- és tápanyagellátási zavarok lépnek fel. Hasonló tünetek a sekélyen gyökeresedő körtealanyoknál is megfigyelhetők.

Vírusos betegségek

A körte gyűrűs mozaikja (*Apple chlorotic leaf spot closterovirus*) hazánkban csak szórványosan fordul elő. A fertőzés következtében a fák vonatottan növekednek, fokozottan fagyérzékenyek. A leveleken világoszöld vagy sárgászöld gyűrűk, foltok és sávok, esetenként nekrotikus foltok alakulnak ki. A levél széle hullámos, gyakran kitöredezett. A körtefajták közül pl. a *Vilmos*, a *Hardy vajkörte*, a *Conference* számít fogékony fajtának. A betegség látható tünetet nem okozva az almán és a cseresznyén is előfordul. A kórokozó főleg szaporítóanyaggal és szemzőhajtásokkal vihető át, de a talajban gyökérérintkezéssel is terjed. A vírusbeteg fákat meg kell semmisíteni. Fontos még a vírusmentes szaporítóanyag előállításának és felhasználásának.

A körtegyümölcs kövecsségét (*Pear stony pit virus*) Magyarországon először 1960-ban figyelték meg. A betegség miatt a gyümölcsök élvezhetetlenek. A kórokozó gazdanövénye a körte, fogékony fajta a *Bosc kobak* és a *Hardy vajkörte*, ritkán pedig a birs. A vírusfertőzés hatására mintegy 10-20 nappal a virágzás után a fiatal gyümölcsök héján enyhén besüpped-

A körte érsárgulás és vörösfoltosság

dő foltok keletkeznek. A körte növekedésével ezek a foltok mélyülnek, majd kialakul a jellegzetesen torz gyümölcs. A besüppedt részek alatt a gyümölcshús sötétbarnára színeződik és megkeményedik. A levélen az érközökben apró sárgászöld foltok láthatók, a vesszőn és a törzsön gyakran kéregpusztulás is bekövetkezik kísérőtünetként. A fertőzési források az anyanövények, ahonnan a kórokozó a szaporítóanyaggal és a szemzőhajtásokkal terjed tovább. A védekezés alapja ennél is a beteg fák megsemmisítése, valamint a vírusmentes szaporítóanyag-előállítás és használata.

A körte érsárgulás és vörösfoltosság (*Pear vein yellows and red mottle virus*) jellegzetes levéltünetei május vége-június elejétől figyelhetők meg a körtefákon. A vírusfertőzés következményeként a harmad-

A körte áglaposodása

rendű és a belőlük eredő kisebb levélerek, illetve a mellettük levő keskeny szövetrészek kivilágosodnak. Nyár vége felé sok fajtán a levelek kifejezetten vörösfoltosak, a kis erek mindkét oldalán pedig piros sávok futnak. A tünetek főleg a fiatal fákon fejlődnek ki, az idősebb fák gyakran tünetmentesek. A kórokozó fertőzött szaporítóanyaggal terjed, ezért fontos a vírusmentes szaporítóanyag telepítése. A betegség diagnosztizálása szabadföldi teszttel, *Hardy vajkörte* indikátornövénnyel történik.

Fitoplazmás betegségek

Világszerte komoly növényvédelmi problémát jelentenek a gyümölcsstermesztésben a fitoplazma eredetű betegségek, szerepük az utóbbi években ugrásszerűen nőtt a bakteriális, illetve gombás eredetű kórokozók mellett. Védekezni csak egészséges szaporítóanyag használatával lehet, a betegségek nem gyógyíthatók. Amelyik vektorral is átvihető, ott a körte-levélbolha elleni védekezéssel lehet lassítani a terjedését.

Körtepusztulás

A körte (alma) áglaposodásának (*Apple rubbery wood phytoplasma*) kórokozója a fás részek fejlődési rendellenességét okozza. Az első látható tünetek a hosszirányú bemélyedések és az ágak ellaposodása, amelyek különösen az elágazások közelében szembetűnők. A tünetek főleg az idősebb ágakon alakulnak ki, de megjelenthetnek fiatal ágakon is,

sőt néhány esetben még 2-3 éves oltványokon is. A bemélyedések egyre mélyülnek. Az idősebb ágak csavarodnak, torzulnak.

A körtepusztulás (*Pear decline mycoplasma*) Magyarországon karanténbetegség, lefolyásának két típusa ismeretes. Az egyik a lassú pusztulás, aminek során a fa fokozatosan gyengül, a folyamat hetekig vagy hónapokig is eltarthat. Ezek a tünetek vagy tavasszal lépnek fel, vagy csak későn nyáron. Tavaszti tünetek esetében az addig normálisan fejlődő fák késve vagy gyengén hajtanak ki, és kicsiny, halványzöld és enyhén sodródott levelek képződnek rajtuk. A virágbimbók elbarnulnak és elhálnak, de a fán maradnak. Nyáron a beteg fák levelei elszáradnak és közülük csak kevés éli túl a nyarat.

Nyári tünetek esetén a fák tavasszal még zavartalanul fejlődnek, és a lombzat csak júniusban kezd

sárgulni, majd hervadni. A hervadó, besodródott levelek augusztusra pirosas bronz színűvé válnak, és a beteg fák a tenyészidőszak végére általában elpusztulnak. A beteg fák főgyökére egészségesnek látszik, a hajtásgyökerei viszont elpusztulnak. A fertőzésnek kedvez a meleg, száraz nyári időjárás, akkor a betegség lefolyása gyorsabb.

A betegség másik típusa a gyors pusztulás, amikor a fák néhány óra vagy néhány nap alatt elsárgulnak, majd elpusztulnak. A tünetek nem specifikusak, azaz egyéb tényezők hatására is kialakulhatnak, ilyen pl. az alany-nemes összeférhetetlenség, a szélsőséges vízellátás, a tápanyaghiány, a fagykárosodás. A kórokozó jelenléte indikátornövénnyel mutatható ki. Az egész tenyészidőszak alatt felderíthető. A fitoplazma terjedéséért a fertőzött fáról származó hajtásokon kívül a körte-levélbolha is felelős.

A körte vírusos és fitoplazmás betegségei

A betegség neve	Gazdanövények	Összetéveszthetőség	Diagnosztikai módszerek
VÍRUSOS BETEGSÉGEK			
A körte gyűrűs mozaikja	körte, alma, cseresznye		
A körtegyümölcs kövecessége	körte, birs	hasonló dudorosságot, torzulást okoz a bőrhíány, valamint a poloskák szúrása	-a kifejlődött gyümölcs vizuális vizsgálata -szabadföldi tesztelés Hardy vajkörte indikátorfajttával gyümölcscréskor
Körte érsárgulás és vörösfoltosság	körte, birs		-tavaszi-nyári vizuális vizsgálat -szabadföldi tesztelés Hardy vajkörte indikátornövénnyel május-júniusban
FITOPLAZMÁS BETEGSÉGEK			
A körte (alma áglaposodása)	körte, alma		
Körtepusztulás	körte	-alany-nemes összeférhetetlenség, -téli károsodás, -szárazság -gyűrűzés -rossz vízelvezetés és tápanyagellátás	-vizuális vizsgálat -vilmos körtefajttával, felderíthető az egész tenyészidőszak alatt

A levél színe és fonákja

A FAJTAHATÁROZÁSHOZ NÉLKÜLÖZHETETLEN MORFOLÓGIAI BÉLYEGEK KÖZÜL KEZDJÜK A KORÁBBAN MEGJELENŐ, HOSSZABB IDEIG VIZSGÁLHATÓ SZERV, A LEVÉL MEGISMERÉSÉT. LEVÉLBŐL SEM EGYFÉLE VAN A TÖKÉN. JELEN SZÁMUNKBAN BEMUTATOM MIT, MIKOR ÉS HOL ÉRDEMES FIGYELNI. A LEGBIZTOSABB EREDMÉNYHEZ MINÉL TÖBB IDŐPONTBAN, MINÉL TÖBB LEVÉLEN, MINÉL TÖBB SAJÁTOSSÁGOT RÖGZÍTÜNK. AZT SE FELEDJÜK, HOGY A TERMÉS MEGFIGYELÉSE NÉLKÜL SOSEM LEHETÜNK TELJESEN BIZTOSAK A DOLGUNKBAN.

VARGA ZSUSZANNA

Milyen levelek vannak a szőlőn? A levelek a hajtás hosszának növekedésével párhuzamosan, egyenként fejlődnek a szárcsomókon. Fakadás után elsőként a vitorla válik láthatóvá a még ki nem bomlott levelekkel. Állásuk, nyitottságuk fajtabélyeg, régi alanyok felismerésénél lehet hasznos ismeret. Ahogy már részleteztem, a vitorla esetében is kiemelhetjük a színt és a szőrözöttséget. Méretről kivételesen nem sok ér-

telme van beszélnünk, hiszen a lényeg éppen az, hogy még csak most indultak fejlődésnek a levelek. A vitorla gyapjas szőrözöttsége egy fokozattal sűrűbb, mint a kifejlett levél fonákáé, gyakran alig látjuk a kis levélkék alapszövetét. Serteszőröket a tenyészőcsúcsot borító levélkéken csak amerikai fajok esetében találunk. Az enyhén érdes levelű keleti fajták (*Kékoportó*, *Leányka*) és a csemegeszőlők ilyenkor még többségében

Pirosló Chasselas-csúcsok

csupaszkok. A szőrök általában fehéressé teszik a kibomló leveleket, de antocianinos bemosódás már ebben a korai stádiumban is megjelenhet. Az itt tapasztalt árnyalat összefügg a hajtásrendszer későbbi színeződésével. Például a Merlot

Petrezelemlevelű chasselas

vitrolája és szárrendszere zöldes, míg a *Mathiasz Jánosné muskotályé* vöröses.

A vitrolalevelek alatt már kinyílt leveleket tovább osztályozhatjuk a koruk szerint. A végleges méret nagyjából felét kitevőket fiatal leveleknek nevezzük. Ezeken az antocianinos színeződés mellett még más árnyalatok is megjelenhetnek. Bronzos zsenge leveleket láthatunk egyes fajtáknál (*Pinot noir*). Érdekes különlegesség, hogy a kifejlett állapotában nem túl antocianinos *Chasselas* fiatal levelei élénkvörösek. A fakadás után elsőként kibomlott, vagyis a tenyész-

A Hamburgi muskotály csúcskaréja

időszakban legidősebb levelek még valamivel fejletlenebbek később megjelenő társaiknál, így határozásra kevésbé alkalmasak. A legjellegzetesebbnek a 6-12. rügymelet leveleit tekintjük. Ezek nagyjából júliusra fejlődnek ki teljesen, és huzalos támrendszerű lombfal esetén nagyjából szemmagasságba esnek. Legalább 10 levelet vizsgáljunk, mert színükben, méretükben és tagoltságukban óriási változatosság lehet.

A levél, mint említettem, a szárcsomókon fejlődik, a nyél tövével találjuk a rügyeket. A fejletlenebb téli rügy lesz később a metszésünk alapja.

A Pölöskei muskotály érrel határolt vállöble

Mellette nyári rügy található, amely kifakadva hónaljhajtássá növekedhet. Bár a másodlagos hajtások termesztési szempontból fontos termelő szervek, de azonosításra nem alkalmasak, határozásnál mindenképpen kerüljük őket.

A levél három fő részből áll: levélalap, levélnyel, levéllemez. A kiszélesedő levélalap nem bír túl nagy változatossággal, határozásnál sem szoktunk túl nagy figyelmet szentelni rá. Nem úgy a levélnyel esetében, itt megint előhozhatom örök „tulajdonság-triónkat”, a szint-méretet-szórözöttséget. Korábban említettem, hogy a hajtásrendszer színe átkúszhat az oldalszervekre, így találkozhatók vöröses-barnás levélnyelekkel (*Kozma Pálné muskotály*). De a színeződés mintázat (csíkok) formájában is megjelenhet. A levélnyel hosszát önmagában, de a levéllemezhez viszonyítva is mérhetjük. Legelterjedtebb fehérbor-szőlőfajtánk, a *Bianca* például már messziről felismerhető a kis levéllemezek közül kikandikáló hosszú levélnyeleiről. Gyapjas, de még serteszőrözöttség is megjelenhet a nyeleken. A *Kékfrankos* bársonyos fonáka mellé például érdemes szőrös nyél társul.

Csipkés szélű Trami

A levéllemez esetében már beszélünk kell az alakról, illetve a tapintás jelentőségéről. Jöjjön először a szín-szór-méret hármasa. A lombzat színe és a levelek mérete a tápanyag-el látottságtól is függ, de alapvető árnyalatokat fajtánként is elkülöníthetünk. Az *Olasrizling* lombzata termőhelyi adottságtól és kondíciótól függetlenül is általában világoszöld, míg a *Rajnai rizlinget* haragoszöld levelek jellemzik. Az őszi lombszíneződésről részletesebben szölok

következő számunkban. A lombzat színvilágát az erek színezete is komplikálja (muskotályos csemegéknek gyakran sárga), de a levélszél fogai is sárgulhatnak (*Sárga muskotály*). A szórözöttségről előző számunkban már részletesen szölköttem. A méret esetében pedig ismét felhívnam a figyelmüket a változatosság és a módosító tényezők (termőhely, kondíció) kérdésére. Alany-

Szinte nem marad ép levél a vékonyszövetű Kékportón érésre

fajtáink általában nagyobb levelűek, míg néhány híres borszőlőnk kifejezetten kislevelű (*Sauvignon blanc*, *Tramini*). A levéllemez általános alakja hosszúkás ék vagy széles vese alakú lehet. A kerek, ötszögletű és szív alakú altípusok megkülönböztetése már gyakorlottabb szemet kíván, mert meghatározásukhoz a karéjvégek alakulását, illetve a levélszél vonalát is követnünk kell. A levél főerei a kinyúló részekbe, a karéjokba futnak, közülük legfontosabb a középső főér. Kiemelkedő csúcskaréjáról igen könnyen felismerhető ízletes csemegeszőlőnk, a *Hamburgi muskotály*.

A karéjok közé benyúló mélyedéseket öblöknek nevezzük. Mélységük határozza meg a levél tagoltságát. A *Petreszelyemlevelű chasselas*

esetében ez annyira fokozódott, hogy a karéjvégeket csak a főerek „tartják”. Más fajták szinte épek (*Kékfrankos*), az öblök alig észrevehetőek. Ha tagolt a levél, szemléljük meg kiterítve, így láthatjuk, egymásra hajlanak-e a karéjok szövetei. Ha zárt az oldalöblől (fedik egymást a karéjok), az általuk határolt űr is használható lehet. Kerekded, zárt öblei vannak a *Cabernet sauvignon*nak, innen kapta a „söréssel átlótt” jelzőjét a fajtaleírásokban. Az öblök közül a legfontosabb a levélyelnél található vállöblől. Nyitottsága, alakja, aljának formája szintén jellegzetes lehet. Az érrel határoltságot kell még hozzátennünk. A *Pölskei muskotály*, de a *Chardonnay* is kiválóan azonosítható, ha meglátjuk a vállöblöbölben a szélső főeret, mint határvonalat. A levél szélét határoló vonalak is segíthetnek olykor. Kerekded vonalak csipkés levélszél jeleznek (*Tramini*, *Sauvignon*, *Hárslevelű*), míg a fűrészkes levélszél egyenes, éles vonalak határolják (*Chardonnay*, *Furmint*, *Kékfrankos*).

A levelet nemcsak kiterítve érdemes nézni, méregetni. A levelek állása, keresztmetszete is érdekes lehet. A *Sauvignon* hullámos apró leveleit látva olyan érzésünk lehet, mintha mindig fújna a lombozatot a szél. Az alacsonyabb rendű erek közé eső területek nem mindig simák, a kidudorodások megjelenése alapján hólyagos (*Attila*), ráncos (*Rizlingszilváni*) levelekről beszélhetünk. Ne csak nézzünk, tapogassunk is! A levél szövetének vastagsága is árulkodó lehet (bőrszerű – *Kékfrankos*: vékony, könnyen szakadó – *Kékportó*), de a szőrözöttséget is így tudjuk pontosan meghatározni.

Mire soraim Önök elé kerülnek, már nem kell csak a levél tanulmányozásával beérniük. Tanulmányozzák tőkéik „asszimiláló gyárait”, hiszen azok nemcsak a tápanyagok termelése miatt, de fajtahatározási szempontból is igen izgalmasak. Ha pedig nem boldogulnak a levelekkel, javasolom, „levelezzünk”. Írjanak bátran, ha kérdésük van.

Az érő fürtök vámszedői

A zsendülő fürtök általában már nem fertőződnek meg a gombás betegségektől, a szürkepenészt kivéve. Más, jóval nagyobb károsítók leselkednek rájuk.

DR. KOLEVA ROSZICA

A seregély kártételének problémája valószínűleg egyidős a szőlőtermesztés kezdetével. A seregély az európai és afrikai mediterrán régióból az egyik legkorábban visszatérő madarunk. A hazai fészkelők zöme szeptemberben vonul el, de enyhébb időjárás esetén egy részük télire is itthon marad. Általában kétszer fészkel. Fiókarepítést követően jelenik meg mind gyakrabban a gyümölcsösökben, majd a szőlőidény érkezésével a szüretig tömegesen előfordul az ültetvényekben. A seregély védett madár, mert rengeteg kártevőt (hernyók,

legyek stb.) elpusztít a fészkelés idején. Az Európai Unióban természetvédelmi szempontból jelentős állatfajnak minősül, emiatt a 13/2001. (V. 9.) KöM rendelet 4/A. § (1) bekezdése szerint gyérítésére akkor kerülhet sor, ha az okszerű mezőgazdasági termelés érdekében az nem sért természetvédelmi érdeket.

A nyár közepétől a szüret időszakáig azonban az érett szőlőfürtöket dézsmálják, és az általuk okozott kár akár 20-30% is lehet. Egy-egy seregélycsapat látogatása több tíz kilós veszteséget is okozhat a szőlőtermesztőknek, ezért az

Seregély a szőlőben

érés időszakában riasztással védekezünk ellenük.

Klasszikus megoldás, amikor madárijesztőkkel, műmadarakkal (sas, varjú, bagoly) próbáljuk elriasztani a seregélyeket, de elterjedt módszer a hanghatású riasztás is. Sajnos a legtöbb madár-elhárító csak részlegesen és átmenetileg válik be, nagyon rövid időszakokra lehet eredményes. A seregélyek nagyon okosak, és a legkisebb rést is megtalálják a szőlőhálón, a szalagoktól és a ragadozószemtől sem riadnak meg. A lövéstől vagy a hangágyútól is csak átmenetileg rettennek el, mert egy idő után rájönnek, hogy nem éri őket baj a durranást követően. Tartósan leginkább a fizikai tárgyak (pl. traktor), vagy az ember mozgása tarthatják távol őket.

A mechanikai elhárítás, azaz kék színű madárhálóval való védekezés a házi kerti szőlőkben az egyik leghatásosabb módszer, bár a háló nem

éppen olcsó, viszont csak egyszer kell megvenni, utána több éven keresztül használható erre a célra. A legújabb megoldások közül említést érdemel egy olyan speciális eszköz, amely mintegy 4 cm átmérőjű, mozgó lézerfoltot bocsát ki, ami a madarakban egy fizikai tárgy közeledtének érzetét kelti. Ettől megriadnak és elhagyják a területet. Sem zajjal, sem zavaró látvánnyal nem jár, így nem jelent veszélyt a madarak testi épségére.

Késő nyáron a szőlőbogyót is károsíthatják a bagolylepkék (gyapottok-, káposzta-, saláta-bagolylepkék). A gyapottok-bagolylepkék elsősorban a szántóföldi növények és a zöldségfélék kártevője, de tömeges előfordulása esetén a nőtények a szőlőbe is beropülnek, s tojásaikat szétszórítan a szőlőbogyók felületére rakják. A kikelő hernyók megrágnak a szőlőbogyók felületét és a felső rétegét, kaput nyitva ezzel a szürkerothadásnak, főleg a kórokozónak kedvező, csapadékos időben. Száraz, meleg évszakokban a sebek beszáradnak. A gyapottok-bagolylepkék jellegzetesen déli, mediterrán fertőzött területekről vándorol hozzánk, de az általános fölmelegedés következményeként itthoni áttelelése is egyre valószínűbb. Augusztus folyamán mindenképpen védjük meg a szőlőfürtöket a hernyók okozta sérülésektől. A szőlőmolyok ellen használt rovarölő szerek hatásosak gyapottok-bagolylepkék hernyói ellen is.

Gyapottok-bagolylepkék

A káposzta- és a saláta-bagolylepkék hernyói elsősorban akkor kerülnek a szőlőre, ha a sorok

Gyapottok-bagolylepké hernyója

közötti gyomokon (pl. apró szulákon) károsítotak és annak lombja eléri a szőlőt, vagy a nyári gyomirtást követően áttelepülnek a szőlőbe. A kártétel a leveleken és a fűtön is megfigyelhető, következtében nagy szabálytalan rágások jelennek meg. A hernyók jellegzetesen fénykerülők,

és csak este bújnak elő. Sokszor a kártevőktől mentesnek gondolt csemegeszőlő leszüretelésekor a hernyók a ládába kerülnek.

Az amerikai fehér medvelepké második nemzedéke okozhat kárt a szőlőben, általában augusztusban. Évente két nemzedékben károsít, gradációs években az elsőrendű tápnövényekről szinte minden növényre, így szőlőre is betelepülhet és kárt okozhat. A fiatal, sárgászöld vagy szürkés árnyalatú, hosszú szőröket viselő hernyók kezdetben csak a szövődéssel sűrűn bevont fészkekben együtt hámozgatják a leveleket, majd szétmászhatnak. Ilyenkor az idősebb hernyók a szőlőfűtöket is károsíthatják. A szőlőfűtőkártétele ellen elsősorban mechanikai védekezés javasolható. Ismert, és gyakran alkalmazott módszer a hernyófészkek hernyózóollóval történő eltávolítása, majd összegyűjtése. A lepkék rajzása szexferomon- és fénycsapdákkal is nyomon követhető.

Van megoldás seregély ellen!

Hihetetlen károkat okoznak a seregélyek az érfélben lévő gyümölcsök és szőlő termésében, minden ismert védekezési módszer ellenére. Egy új, olcsó és főleg halk megoldást alkalmaztak sikerrel a Bács-Zöldért ültetvényekben. Az idén kipróbálták a mozgó „múzsást”, ami egy nagyon hosszú, rugalmas rúdra erősített ragadozómadár-figura, amit a legkisebb szellő is mozgásba hoz. A ragadozó sziluettje az eddigi tapasztalatok szerint 4-5 hektárról tartja távol a termést dézsmáló kisebb madarakat. Az idén, miután kirakták a riasztó figurát, 10 percen belül eltűntek a seregélyek. A cseresznyeültetvények több tagban, körülbelül 8 kilométeres körben találhatóak, de egy kisebb, egyhektáros tábláról megfeledeztek, ott a madarak szüreteltek. Nagyon nagy dolog, hogy ez a pár tízezer forintos eszköz ilyen megbízha-

tóan távol tartja a seregélyeket. Az a legfontosabb, hogy jó magasra, 7-8 méterrel a föld fölé kell elhelyezni. Szükség szerint át lehet vinni a következő veszélyeztetett ültetvénybe.

Adjunk otthont nekik!

NÉZZÜK, MILYEN MÓDSZEREK ÁLLNAK AZOKNAK A RENDELKEZÉSÉRE, AKIK SZERETNÉK A VEGYSZERMENTES, KÖRNYEZETKÍMÉLŐ RÁGCSÁLÓIRTÓKÉNT HASZNOSÍTHATÓ RAGADOZÓ MADARAKAT A TERÜLETÜKRE VONZANI, ESETLEG FOLYAMATOSAN OTT IS TARTANI.

Az egerészölyv fára építi a fészket, általában a lombkorona középső részébe. Ha nem áll rendelkezésre fészkelésre alkalmas fa, akkor érdemes fasort, mezővédő erdősávot telepíteni, hogy ott idővel megtelepedhessenek a ragadozó madarak. Az egerészölyv száraz fából épített, nagy fészkei egyébként saját fészket nem építő madárfajok számára is költőhelyül szolgálnak. Minden évben visszatérnek a fészkekhez az egész életükben együtt maradó párok, és idővel hatalmas építménnyé növelik azt. Az egerészölyv több mint 20 évig élhet.

Vörös vércse fiókák mesterséges költőládjában
(Fotó: Harsányi Krisztián)

A vörös vércse leggyakrabban varjúfélék gallyfészkeit foglalja el, azonban a tapasztalatok szerint szívesen beköltözik a számára kifejlesztett mesterséges költőládjába is. Ez a tartós faanyagból készített téglatest alakú odú 40 centiméter széles, 33 centiméter magas és 30 centiméter mély. Az egyik hosszú oldalán nyitott, ahol 10 centiméter magas peremmel és 10 centiméterre kiálló tetővel rendelkezik. Fontos, hogy a belsejébe helyezzünk kétujjnyi vastagságban aprószemű kavicsot, mert a vércsék abba tudnak olyan mélyedést kaparni, ami stabilan tartja a lerakott tojásokat. Apró furatokkal gondoskodjunk a vízvezetéséről is. Az elkészített költő-

ládát érdemes legalább 3-4 méter magasra kihelyezni úgy, hogy az uralkodó szélirány a láda hátát, esetleg oldalát érje. Kerülhet fára – ritka lombozatú részre, hogy jól látható, megközelíthető legyen – vagy magában álló oszlopra is. Ha nyáron vadászni tanuló fiatal vércsék-

Ezt a költőládat már elfoglalták

ben szeretnénk gyönyörködni, akkor érdemes február végéig kitenni a költőládat, hogy a fészkelőterületek elfoglaláskor azt már a helyén találják a szülőmadarak. Természetesen nem biztos, hogy azonnal gazdára talál a költőhely, de a tapasztalatok szerint kellően nyílt, táplálékban bővelkedő területen jó esély van a madarak megtelepedésére.

Ha szeretnénk alkalmazni a leírt módszerek valamelyikét, de tanácsra szorulunk, forduljunk bizalommal a helyi természetvédelmi szakemberekhez!

Harsányi Krisztián

tájégségvezető, Őrségi Nemzeti Park Igazgató

Színt visznek a környezetünkbe

HA A ZÖLD KERTÜNKET FELDOBNÁNK EGY KICSIT, ÉS EHHEZ NEM EGYNYÁRI VIRÁGOKAT VAGY VIRÁGZÓ CSERJÉKET AKARUNK VÁLASZTANI, HANEM A LEVELÜKKEL DÍSZÍTÓ, SZÍNES NÖVÉNYEKET, AMIK ÉVRŐL ÉVRE SZÍNESEBBÉ, VIDÁMABBÁ TENNÉK A KÖRNYEZETÜNKET, AKKOR EHHEZ ADOK PÁR ÖTLETET. SZEMBETŰNŐ VÁLTOZÁST A MÁR MEGLÉVŐ KERT ÁTALAKÍTÁSÁVAL, VAGY AKÁR EGY-EGY NÖVÉNY „BESZÚRÁSÁVAL” IS ELÉRHETÜNK.

NAGYKUTASI VIKTOR

A színes, mintás lomb a növény igényétől függően félárnyékos vagy kimondottan napos fekvésben a legszebb, mindenképpen gondoljuk át részletesen, hogy tudunk-e megfelelő helyet találni a kiválasztott fajtának. Vannak olyan változatok, amelyek könnyen visszaütnek az alapfajára és zöld hajtásokat hoznak, azokat mihamarabb vágjuk le tőlük, mert gyorsan túlnövik a színes részeket. Jelen írásban kisebb-n-

gyobb termetű fákat, bokrokat és kúszónövényeket veszünk sorra.

Tarka levelű zöld juhar (*Acer negundo* 'Flamingo')

1976-ban fedezték fel ezt az 5-6 méter magas, lassú növekedésű, többtörzsű növényt, amely inkább bokor, mint fa. Fialat levélkéinek széle rózsaszínű, majd később szabálytalanul fehér vagy

rózsaszín szegélyű lesz, fehér foltokkal. Üde talajban érzi jól magát, félárnyékba érdemes ültetni, mert a napon levelei károsodhatnak. Kertben szoliterként kiválóan mutat.

Ujjas vagy japán juhar (*Acer palmatum*)

Kínából, Japánból, illetve Koreából származó, 3-5 méterre is megnövő bokor vagy kis fa, számos fajtát nemesítettek belőle. Levelei 5-10 cm-esek, 5-7-11 karéjjal, kihajtáskor gyakran vöröses színűek, aztán bezöldülnek. Virágai május-júniusban kis sátorvirágzatban nyílnak, termése éretlenül piros. Ültessük üde, tápdús, mészmentes talajba, félárnyékos helyre. Szép gömbszerű koronaformája, ősszel élénk vörös levelei miatt igen népszerű növény.

Az 1959-ben felfedezett 'Garnet' fajta 1-1,5 méter magasra növő, oldalirányba elhajló ágú, félgömb alakú bokrot nevel. Levelei mélyen, szinte a levélvállig szeldeltek, az egyes karéjok szintén mélyen hasogatottak, színük folyamatosan barnásvörös, ami ősszel még intenzívebbé válik. Érdemes mészmentes, világos/félárnyékos, páradús helyre ültetni. Szoliterként kiválóan mutat ez az alacsony termetű, dúsan elágazó cserje.

A japán juharnak számos fajtája létezik, igényes, savanyú talajba való növények

Korai juhar (*Acer platanoides* 'Drummondii')

10-15 méterre növő, Angliából származó gömbölyded koronájú fa. Levele normál méretű juharlevél, széle sárgásfehér vagy fehér, kihajtáskor rózsaszínes árnyalattal. Üde talajba ültessük,

száraz helyen napégésre hajlamos. Alkalmanként teljesen zöld levelű vízajtások törnek elő, ezeket tőből távolítsuk el.

A 'Royal Red' fajta az Egyesült Államokból származik, 1963-ban fedezték fel. 15-20 méter magas, széles kúp alakú fa, koronája később gömbölyded formát vesz fel. Az ismert vörös lombú juharoknál szebb színű és erősebb növekedésű. Levele kihajtáskor élénkpiros, majd feketés-vörös, ami ősszel pirossá változik. Virága vörös, sárga porzókkal. Ültetni napos helyre érdemes, üde, tápdús talajba. Szabad állású parkfának vagy sorfának alkalmas, azonban városi klímába nem való, mert rossz a stressztűrése.

Félárnyékban fejlődik legszebben a tarka levelű zöld juhar

Japán babérsom (*Aucuba japonica* 'Crotonifolia')

2-3 méterre megnövő örökzöld cserje, sötétzöld, bőrszerű levelei 10-20 cm-re nőnek meg, hosszúkásak, sűrűn apró, sárga pöttyök tarkítják. Termése 1-1,5 cm-es hosszúkás piros álbogyó. Fagytól, szélről védett helyre ültessük, tápdús, üde talajba. Más örökzöldek mellett jól mutat, porzós virágú japán babérsom mellett termést érlel, edényben is tartható.

Japán borbolya (*Berberis thunbergii* 'Atropurpurea Nana')

1942-ben Hollandiában árusították először. 30-50 cm magasra növő, sűrűn ágas törpecserje, kis levele barnásvörös, ősszel kárminpiros. A talajjal szem-

ben nem igényes, a legjobban a mérsékeltlen száraz felel meg a számára. Sziklakertbe, rézsűkre ültessük, alacsony sövénynek alkalmas, azonban virágvályában, balkonládában is tartható.

A 'Carmen' fajta magyar eredetű, Török Zoltán szelekciója. 1985-től államilag minősített fajta. Kétméteres, kecsesen széthajló, vékony ágrendszerű bokor, levele hosszúkás, fényes sötétbordó, ősszel kárpintpiros. Jól tűri a hazai klímát és a mérsékelt szárazságot, száraz levegőt. Élénk színhatású lombja miatt szívesen alkalmazzák szoliterként vagy nyírott sövényként.

Hollandiából származik a 'Golden Ring' fajta, 2-3 méter magasra nő, sűrűn ágas, lombhullató cserje. Levele 2-4 cm-es, sötétbordó, a szélén keskeny sárga szegéllyel, őszi lombja élénk sötétpiros. Virága 1 cm-es sárga, kívül kissé vörös, április-májusban nyílik. Termése 6-8 mm-es fényes piros bogycs. Minden jobb minőségű talajon megél, szárazságtűrő. Szoliternek, nyírott sövénynek alkalmas.

Óvatosan bánjunk velük, mert mindegyik borbotyva nagyon szúrós.

Fehér som (*Cornus alba 'Gouchaultii'*)

Franciaországból származó növény, 2-3 méter magas laza bokrú, lombhullató cserje. Levele kihajtáskor rózsaszínes szélű vagy részben sárgásfehér, majd sárga foltosan zöld lesz. Virága sárgás

Sövénynek is alkalmas a tarka levelű fehér som

vagy csontfehér, május-júniusban nyílik, virága és termése az alapfajével megegyezik. Különleges vesszőszíne csak napsütötte helyen alakul ki. Tavasztól-őszig tarka levelével, télen piros vesszőjével díszít, szoliterként ültethetjük, de csoportban is jól mutat.

Vérmogyoró (*Corylus maxima 'Purpurea'*)

3-5 méter magas, terebélyes bokor, levele kihajtástól sötétvörös, később kissé megzöldül. Február-márciusban nyíló barkái is vörösek, termése ehető. Minden jobb talajban szépen fejlődik, azonban levele csak napos helyen színeződik szépen. Ültetése más színes levelű cserje mellé vagy akár önmagában is ajánlott. *Corylus colurna* törzsre oltva kis koronájú fává nő.

Cserszörmörce (*Cotinus coggygria 'Royal Purple'*)

Hollandiából származó faj, 2-3 méteresre nő meg, levele kihajtástól lombhullásig feketésvörös, kissé fémfényű, a 15-20 cm-es virágbugái is mélyvörösek. Napos, meleg helyet és mérsékelt száraz talajt szeret. Szoliterként is mutatós vagy színes levelű, virágú cserjék mellé ültethetjük kontrasztként. Alkalmanként érdemes visszavágni, mert az erős hajtások levelei szebb színűek.

Szárnyas kecskerágó (*Euonymus fortunei 'Emerald'n Gold'*)

Az USA-ból származó növény, kezdetben fölfelé törő, később oldalirányba is terjedő, 30-50 cm magas örökzöld cserje. Levele 2-3 cm hosszú, 1,5-2,5 cm széles, széle aranysárga, néha az egész levél is, majd ősszel pirosra színeződik. Üde vagy csak mérsékelt száraz talajba ültessük napra vagy félárnyékba. Szép talajtakaró, de edényben is jól mutat.

Borostyán (*Hedera Helix 'Goldheart'*)

5-10 méter magasra is felkapaszkodik, sötétzöld levele 4-6 (8) cm-es, közepén élénksárga színeződéssel. A félárnyékos helyet szereti, falak, fatörzsek

befuttatására ültethetjük, talajtakarónak kevésbé alkalmas. Jól tűri a metszést, azonban hajlamos zöld levelű hajtásokat hozni, ezeket tőből távolítsuk el.

Közönséges magyal (*Ilex aquifolium* 'Madame Briot')

Franciaországból származik, 2-3 méteresre növő bokor. Levele örökzöld, eltérő méretű és formájú levelei széles aranysárga szegélyűek, némelyik teljesen sárga. Virága nőivarú, fényes piros termése szeptembertől tél végéig díszít. Napos vagy

Nagyon mutatós a Madame Briot magyalfajta, de páraigényes növény

félárnyékos helyre ültethetjük, párás klímába, tápdús, kissé kötött talajba. A legszebb szoliter cserjék közé tartozik.

Tapadó vadszőlő (*Parthenocissus quinquefolia*)

Észak-Amerika keleti részéről származik, tapadókorongos növény, amely 8-10 méterre is képes fölklúzni. Levele 10-20 cm széles, háromkaréjú, fényeszöld, ősszel skarlátvörös, fehér, nem feltűnő virága június-augusztusban nyílik. Termése 8 mm-es gömbölyded, hamvaskék bogyó. Városi klímába is alkalmas, talajban nem válogat, falak, fák befuttatására, talajtakarásra kiváló. Hűti és szigeteli is a burkolatot, természetes klímának is

alkalmas. Védi az épületek falait az erős fölmelegedéstől, nemhogy vizezi, hanem inkább szárítja a homlokzatot.

Japán fűz (*Salix integra* 'Hakuro-nishiki')

Japánból származik, sűrű, vékony ágú, keskeny levelű, lassú növekedésű, bokor termetű fajta albinó tarkázatú levelekkel. Az albinó részek fehérek, rózsaszínűek, zöld foltokkal márványozottak.

Rendszeres metszéssel lesz ilyen szép gömbölyded a tarkalevelű japán fűz

Hajlamos visszaütni az alapfajra, olyankor a zöld részeket metszéssel kell korábban tartani. Csak üde talajú, intenzíven gondozott kertekbe ajánlott, edényes növényként is kedvelt díszcserje. A vegetációs időszakban érdemes erősen visszavágni, így szép gömbkoronát nevel.

Nagy meténg (*Vinca major* 'Variegata')

Az alapfajhoz hasonló levele hegyes csúcsú, vastag borszerű, fényes sötétzöld, a szélén sárgásfehéren tarkázott. Élvelőgyakba, rézsűk, támfalak felső peremére ültetve nagy felületeket takar, mobil kertekbe, nagyobb balkonládákba ültetve hajtása hosszan lelóg. Tél végén az elfagyott hajtásokat visszavághatjuk, tőről korán és jól újul. Félárnyékos helyeken is jól érzi magát, gyeppótlásra kiváló.

Hazánk legszebb balkonjait díjazták

Kihirdették a Magyar Turisztikai Ügynökség által kiírt *Virágos balkonok, virágos kertek* verseny győzteseit. A legszebb kertek, illetve legszebb balkonok kategóriákba összesen közel 2500-an pályáztak: a legtöbb nevezés Pest megyéből, valamint a fővárosból, illetve Bács-Kiskun és Győr-Moson-Sopron megyéből érkezett. Mindkét kategóriában 11 díjat ítéltek oda, közöttük a Bálint Gazda-emlékdíjat. A kiemelkedő alkotók értékes kertészeti utalványokban részesülnek. A versenyre a közösségi médiában is nagy figyelem irányult: a Virágos Magyarország Facebook oldalán zajló közönségzavazáson

mintegy 16 600 szavazat érkezett a különböző pályázatokra.

A három legszebb előkert, illetve legszebb balkonkert mellett díjazták például a legszínesebb növénykavalkádót, a legkisebb vagy a legharmonikusabb balkonkertet, a legromantikusabb előkertet, a leginkább fenntartható megoldásokat, de egy-egy Bálint Gazda-emlékdíjat is odaítéltek Magyarország kertésze, a verseny egykori zsűritagja tiszteletére. Az emlékdíjjal az olyan pályázatokat ismerték el, amelyek a dísnövények és a gyümölcsök, valamint a zöldség-, illetve fűszernövények együttesére építettek.

(Forrás: MTU)

A Virágos balkonok, virágos kertek verseny győztesei

Legszebb balkon: Tóth Szilvia, Budapest,
Markovits András, Kőszeg,
Frekot Erika, Budapest

Bálint gazda-díj: Némethné Szarvas Kata,
Budapest

A legkisebb balkonkert: Dr. Krizsán Szilvia,
Budapest

Legvirágosabb tetőterasz: Nagyunyomi-Sényi Anna,
Budapest

A legszínesebb növénykavalkád: Mosonyi István,
Budapest

Jó térelosztás, egyedi megoldások: Béndek Adrienn,
Székesfehérvár

Harmonikus balkonkert: Kovács Zsolt,
Budapest

A nyugalom oázisa különdíj: Pócsi Nikolett,
Miskolc

Kreatív egyedi megoldások: Lipák Lilla,
Debrecen

Legszebb előkert: Lammel Krisztián, Pécs
Rákászné Sinka Erika,
Budapest
Vértesi Andrea, Oroszlány

Bálint gazda-díj: Kőhidi Györgyné Marika,
Orosháza

A legszínesebb növénykavalkád: Németh Zoltán,
Siófok

Hagyományőrző kert: Feldman Renáta,
Kerekegyháza

Romantikus előkert: Homok Margit,
Gödöllő

Szakszerű fenntartás: Tóthné Ivarg Andrea, Hajdúsámson

Egzotikus növényalkalmazás: Szabó Diána, Hévíz

Változatos növényalkalmazás: Weiling Júlia Luca, Pécs

Ápolt zöldkert: Erdei-Nagy Mónika, Gesztely

A közönségsvavazás nyertesei

Balkon-kategória:

Kovács Marianna, Békéscsaba;
Beke Gyöngyi, Császár;
Bene József, Szomolya

Előkert-kategória:

Tóthné Vattamány Andrea, Nyíregyháza;
Záhorszki Jánosné Brigitta, Érsekvadkert;
Ungvölgyiné Paulik Zsuzsanna, Gyomaendrőd

Kreatív megoldású balkon, Debrecen

Közönségsvavazat-nyertes előkert, Nyíregyháza

Előkert, Oroszlány

Előkert, Budapest

Balkon, Budapest

Bálint gazda-díjas előkert

Legendás óriások

NEVEZETES FÁKAT BEMUTATÓ SZORZATUNKBAN OLYAN MATUZSÁLEMKEKET VESZÜNK SORRA, AMELYEKHEZ TÖBB HELYI HIEDELEM, LEGENDA SZÖVŐDIK, VAGY LEVÉLTÁRI FORRÁSOKBÓL ISMERJÜK AZ EREDETÜKET.

A nagykőrösi Basafa

Ez a 31 méter magas kocsányos tölgy megközelítőleg 400-500 éves lehet. A Nagykőrös melletti erdő e fáját a helyiek nevezték el Basafának. A hiedelem szerint az eredeti Basafa egy másik, ennél is idősebb tölgy volt, de azt évtizedekkel ezelőtt kivágták.

Ha visszatekerjük az idő kerekét egészen a török megszállásig, azt láthatjuk, hogy a nagykőrösi erdőből százszámra szállították a fát a budai várba, ahol sa-

Basafa

létromfőzéshez, sáncépítéshez, bőrcserzéshez használták tűzifának. Ezért Nagykőrös mai erdői csak töredékei a régi állománynak. Ezek az erdők az utolsó hírmondói az ország pusztai tölgyeseinek, amelyek ligetes facsoportjaikkal és a köztük elterülő homoki gyepekkel őrzik az Alföld egykori erdős pusztáinak képét.

De miért éppen Basafa? A rege szerint a budai pasa megbízottja adót behajtani érkezett Kőrösre, ahol nagyon megtetszett neki az egyik gazda gyönyörű lánya. El is határozta, hogy egy év múlva visszatér és feleségül veszi. A lány nagyon megijedt, az apja pedig elhatározta, megakadályozza, hogy lánya háremhölgy

legyen. Egy év múlva az öreg koldusnak öltözve kiült az út mellé. Amikor a török megérkezett, nagy jajveszék-lésbe kezdett, és arra kérte, hozza le a mankóját a közeli tölgyről, ahová egy legény dobta fel gonoszkodásból. A török felmászott a fára, ám az egyik ág letört alatta, ő pedig azonnal nyakát szegte. A törököt ott temették el a fa tövében, amit azóta Basafának hívnak.

Gödöllői vackor

A gödöllői Szent István Egyetem Botanikus Kertjében áll az ország egyik legidősebb, de mindenképpen legterebélyesebb vadkörtefája. A szakvélemények szerint a fa legalább 280 éves, ezalatt több nehéz időszakot is átvészelt, de még mindig virágözönbe borul tavasszal, nyáron pedig gyümölcsöt terem.

A 20 méteres körtefát a legendáriumok szerint gróf *Grassalkovich Antal* ültette. Mégpedig hálája jeléül, miután egy vadászat során megmenekült egy sebzett vadkan elől úgy, hogy egy vadkörtefán talált menedéket. Ezért elrendelte, hogy birtokán hét vadkörtefát ültessenek, de napjainkra már csak egy maradt, az öreg Gödöllői vackor.

Gödöllői vackor

Továbbá hiedelmek szerint Kossuth Lajos az isaszegi csata után ennek a fának a tövében fogalmazta meg a függetlenségi nyilatkozatot.

A matuzsálem Erzsébet királyné szívének is kedves volt, minden évszakban szívesen időzött a fánál, és állítólag ott ismerkedett meg *Andrássy Gyula* gróffal. Ezért a gödöllőiek a szerelmesek fájaként is emlegetik. A gödöllői vackor 2013-ban az Év Fája lett itthon, majd egy év múlva második helyezést ért el az Év Európai Fája-versenyen.

Az egri platán

Az egri termálfürdő platánja 2012-ben nyerte el az Év Fája címet, majd rá egy évre az Év Európai Fája-versenyt is. Kora 250 év körül lehet, magassága 40 méter, törzskerülete pedig 850 centiméter. A levéltári dokumentumok bizonyítják, hogy a fát a XVIII. században, *Eszterházy Károly* püspöksége idején te-

Egri platán

lepítették Egerbe, és a barokk kert kedvelt díszének számított.

Az Eszterházy Károly által kialakított Érsekert park része volt az a meleg vizű tó, amely immár Egeri Termálfürdőként ismert, és itt áll az akkori építésből megmaradt, ma is jó állapotnak örvendő öreg platán.

Varga Tibor

HERBÁCIÓ MAGAZIN

Rendelje meg a Herbáció magazint egy évre (megjelenik évszakonként) mindössze 1680 forintért! Előfizethető bármelyik postán, vagy

hívja a 06 30 437 8900 telefonszámot, vagy küldje el nevét, címét a nzr@herbacio.hu emailcímre.

Herbáció: kozmetikumok, népi gyógyreceptek, különleges ételek, italok,elixírek, tartósítványok: növényekből házilag... Fenyőszörp, muskátlikeksz, kávélekvár, árpafasírt, csalánsör, kenyérpörkölt, parfümök házilag - csak néhány korábbi receptjeinkből...

Megjelent a Herbáció magazin legújabb, 56. száma, kapható az újságárusoknál.

www.herbacio.hu Tel.: 0630 437 8900 nzr@herbacio.hu

A betakarítás hónapja

SZEPTEMBER A „MÁSODIK MÁJUS”; AMIKOR A NYÁRI TIKKASZTÓ HŐSÉG UTÁN MINDEN ÚJRA A LEGSZEBB POMPÁJÁBAN TÜNDÖKLIK. NEM VÉLETLEN, HOGY SOK KERTÉSZNEK EZ A KEDVENC HÓNAPJA, AMIKOR A FŐSZEREP A BETAKARÍTÁSÉ, A KERTI MUNKA PEDIG KELLEMES IDŐBEN VÉGEZHETŐ. A TÉLRE VALÓ FELKÉSZÜLÉST MÁR NEM ODÁZHATJUK EL: A TERMÉNYEK MEGFELELŐ TÁROLÁSÁÉ A FŐSZEREP, ÉS MEGPRÓBÁLKOZHATUNK SAJÁT VETŐMAG ELŐÁLLÍTÁSÁVAL.

HORVÁTH ANETT

Az őszi első hónapjában a szőlészek és borászok végre nekiláthatnak a szüretnek. Mit tegyünk a szőlővel, ha ahhoz kevés a termés, hogy bort készítsünk belőle, de frissen nem tudjuk mindet elfogyasztani? A nagyobb, magtalanított szemeket megaszalhatjuk mazsolának, de akár must formájában üvegbe zárhatjuk a nyár esszenciáját egy passzírozó segítségével. A kipréselt vitamindús édes levet cukor hozzáadása nélkül csak egy üvegbe kell tölteni és betenni

a fagyasztóba. A téli időszakban bármikor élvezhetjük a must teljes vitamintartalmát és ízét, feltéve, ha szabad levegőn engedjük fel és nem a mikrohullámú sütőben olvasztjuk ki.

Tárolási módszerek

A gyökérzöldségeket a jobb eltarthatóság érdekében mindig a reggeli harmat felszáradása után

Ha sok a szőlőnk, préseljük ki a levét és tároljuk fagyasztvá

takarítsuk be, majd a felszedést követően tegyük fagymentes helyen nedves homokba, így sokáig megtartják frissességüket.

A káposzta tárolásánál a legfontosabb, hogy szelős helyen tartsuk. Jól viseli a hideget, az első fagyokig a helyükön hagyhatjuk a fejeket. Tővestől szedjük föl a káposztát, majd madzag segítségével fejfelé lógassuk fel a pincébe.

A sütőtök eltarthatósága fokozható, ha a tárolás helyén téglára helyezjük, a levágott szár végét pedig viasszal zárjuk le.

A paradicsom általában szeptember végéig szüretelhető, de a már be nem érő zöld terméseket se dobjuk ki. Zölden felhasználhatjuk csalamádéba, savanyúságba vagy a töveket kartonnal, szalmával betakarva helyükön is megóvhatjuk a hidegektől. A félig érett bogyókat újságpapírral bélelt ládába szedjük, és 4-5 °C-os fagymentes helyen tároljuk, így akár karácsonyig élvezhetjük az ízletes saját paradicsomot. Mindenesetre hetente válogassuk át a készletet, mert előfordulhat, hogy romlásnak indul néhány szem. A zöldpaprika esetén hasonlóan járunk el, mint a paradicsomokkal.

Az almát akkor kezdjük szedni, ha már könnyen elválik a szára az ágtól és színében az érettség jelei mutatkoznak. Tárolásánál vegyük figyelembe, hogy az utóérés során etilén gáz szabadul fel, ami serkenti a többi termés érését, ezért gyakran szelöltessünk a tárolóhelyiségben, de a legjobb, ha az almát eleve elkülönítjük a többi terménytől.

A szüretet követően sokat tehetünk gyümölcsfáink egészsége érdekében, ha a letermett egyedek törzse körüli tányért alaposan beöntözzük csalánból, fekete nadálytóból, hagymából, gilisztaűző varádciból és zsurlóból készített erjesztett trágyalével.

Vágjuk apróra

A letermett növények szárát, ágait lehetőleg ne egyben tegyük a komposzthalomra, hanem aprítsuk fel minél kisebb darabokra. Észelni fogjuk, hogy a hidegebb idő hatására az érési folyamat jelentősen lelassul. Sokat gyorsíthatunk ezen, ha körülbelül ötcentis darabokra vagdalkuk az összetevőket. Nagyobb kert esetén érdemes beruházni egy aprító-gépre, amivel ezt a munkát jóval gyorsabban és hatékonyabban tudjuk elvégezni, a végterméket pedig mulcsként is használhatjuk a letermett ágyások takarására. Az eljárás további előnye, hogy az apríték sokkal kisebb helyet foglal el, így egy ilyen berendezés a kisebb kertek tulajdonosai számára is praktikus megoldást jelent.

2021. január 1-től a levegő minőségének javítása érdekében országsszerte tilos lesz a kerti hulladék és az avar égetése, ami eddig önkormányzati rendeletekkel engedélyezhető volt, így jövő évtől csak a zöld út marad.

Magfogas saját kezűleg

Aki évek óta kertészkedik, az rendszerint minden szezont kezdetén jelentős összeget ad ki vetőmagokra vagy ültetésre kész palántákra. Ha megtaláltuk a kertünk adottságaihoz legjobban alkalmazkodó fajtákat, akkor pusztán költséghatékonysági szempontból is érdemes fontolóra venni a saját termesztésű magok előnyeit.

Minden növénynek más az életciklusa, így némi utánajárást igényel, hogy melyik mikor éri el a teljes érettségi állapotát. A legtöbb esetben igaz, hogy a nyár vége és az ősz eleje lesz a megfelelő időszak a magfogasra, de azért ne várjuk meg vele az első fagyokat.

A megporzáshoz egyes növénycsoportok esetében a szél vagy a rovarok segítségével szükséges. A saláta, a közönséges bab, a borsó és a paradicsom különböző fajtái önbeporzók, öntermékenyülők, azaz csak nagyon ritkán kereszteződnek össze egymással, így termesztésük esetén elég néhány méteres távolságot tartani közöttük. Több növény, mint a tökfélék, a kukorica, a paprika, a padlizsán hajlamosak az idegentermékenyülésre, fokozottan kell tehát figyelni a térbeli elkülönítésükre, így ha először akarunk magot fogni, akkor kezdjük elsősorban önbeporzó, önmegtermékenyülő és egyéves fajok/fajták magjainak begyűjtésével.

A cékla, mángold, petrezselyem, sárgarépa, vörshagyma nem hoz az első évben magot, ezért csak úgy tudjuk átmenteni őket, ha a földben hagyunk pár tövet magfogási céllal. A kétéves növényeket akár át is ültethetjük egy közös ágyásba, hogy ne legyenek útban a tavaszi munkák megindításakor.

Érett termésből

Elsődleges szabály, hogy ne hibrid (F_1) magról nevelt növényről vegyünk magot, mert az utódok már nem viszik tovább az anyanövény tulajdonságait. Ha megszeretnénk örízni a kiinduló növény előnyös tulajdonságait, akkor egy fajtából minél több egyedről gyűjtünk magot, máskülönben a következő évek során beszűkül a fajta genetikai háttere, ezáltal hosszú távon kevesebb termésre számíthatunk, elveszik a környezeti viszonyokhoz való alkalmazkodóképesség.

Csak olyan teljesen egészséges növény legszebb terméséből fogjunk magot, ami már teljesen beérett.

Napraforgó-magfogás

Ez legtöbbször egybeesik a fogyasztásra alkalmas állapottal, azonban az uborkára ez nem igaz, mert akkor alkalmas magfogásra, ha a színe zöldből sárgára változik.

Párás időben ne gyűjtünk magot, várjuk meg, amíg a termés teljesen kiszárad. Ha szükséges a magok szárítása, akkor se tegyük ki őket közvetlen napfénynek és hőnek.

Legegyszerűbb egy kis láda, kartondoboz fölött kirázni a magvakat a száraz termésekből. Ha nehezen nyílik a magburok, akkor az asztalon elterítve sodrófával óvatosan szétnyomkodhatjuk.

A húsos termésekből túlérés után kézzel, kanállal, a gyümölcsök és lédús alanyok esetében finom szövetű szitán átnyomva nyerhetjük ki a magvakat, amiket öblítés után papírtálcan vagy kávészűrőn szárítunk le.

A vetőmagokat jól lehet tárolni befőttesüvegben

A paradicsommagot borító kocsonyás anyag néhány napos vízben való erjesztés után leoldódik a magokról. Csak ekkor szárítsuk meg a paradicsommagot.

Az életképtelen, léha szaporítóanyagot egyszerűen eltávolíthatjuk: az összetöppedt, többinél kisebb magokat szedjük ki, vagy valamennyit tegyük vízbe és öntsük le azokat, amik feljönnek a víz tetejére.

A tárolásra bármilyen légmentesen záródó edény alkalmas, raktárnak pedig olyan hűvös, sötét és száraz helyet válasszunk, ahol biztosítható a minimális hő- és páratartalom-ingadozás. Ne felejtsük meg a tárolók felcímkézését! Jegyezzük fel a fajta neve mellett annak főbb tulajdonságait és a magfogás évét. A kerti szezon megkezdése előtt érdemes magbörzéken kertbarátainkkal cserélni saját készletünkéből.

KERTBARÁTOK LEGSZEBB KERTJEI 2020. DÍJKIOSZTÓ

Júniusi számunkban mi is közzétettük a Budapesti Kertbarát Szövetség felhívását, amiben a kertbarátok legszebb kertjeit keresték.

Négy kategóriát hirdettek meg:

1. Családi házak díszkertjei, kerti virág kiültetése, tisztasága, gondozottsága, rendezettsége
2. Családi házak előtti közterület, lakótelepi előkert kerti virág kiültetése, tisztasága, gondozottsága, rendezettsége
3. Családi házak gazdasági (zöldség-, gyümölcs-, szőlő-, vegyes) kert, tisztasága, rendezettsége, gondozottsága
4. Közösségi kertek tisztasága, rendezettsége, gondozottsága

Mint a szervezőtől, *András Károlytól* megtudtuk, nagyon sokan pályáztak a versenyre.

A felhívásban az eredményhirdetést szeptember 4-re ígérték, de a dátum egy héttel későbbre tolódott.

Az idén ünnepli 50 éves fennállását a Kertészek és Kertbarátok Országos Szövetsége, ehhez kapcsolódva nagyszabású terménybemutatót szerveznek a budapesti kertbarát körök megszokott helyükön, a **Stefánia Palotában, a Honvéd Kulturális Központban.**

A bemutató 2020. szeptember 11-én, pénteken 10 órakor kezdődik, 10 budapesti és 15 vidéki kertbarát kör legszebb termékeit vonultatják föl.

Az ünnepi műsor és eredményhirdetés 11 órakor kezdődik a színházteremben. A kertbarát szövetség jubileuma alkalmából okleveleket adnak át, megemlékeznek Bálint Györgyről, aki a Honvéd Kertbarát Kör alapítója volt, és kiosztják a verseny díjait.

A legszebbnek ítélt kerteket lapunkban is bemutatjuk majd.

Helyszín: 1143 Budapest, Stefánia út 34-36.

Nem mindegyik „gyógyfű”

A GYÓGNÖVÉNYEK SZÓ SZINONIMÁJA, A „GYÓGYFÜVEK”, AZT SUGALLJA, HOGY LÁGSZÁRÚAK-RÓL VAN SZÓ. EZ AZ ESETEK NAGY RÉSZÉBEN IGAZ IS, ÁM RENGETEG FÁSODÓ SZÁRÚ NÖVÉNY, CSERJE VAGY FA IS RENDELKEZIK GYÓGYHATÁSSAL.

NAGY Z. RÓBERT

A barátcsereje (*Vitex agnus-castus*) dísznövénynek is kiváló, hiszen liláskék virágaival azon kevés csereje közé tartozik, amelyek nyár végén nyílnak. A magyar nevét onnan kapta, hogy régen ebből főzött teát adtak a szerzeteseknek, hogy ne kívánják a nőket. A barátcsereje nagyon jó hatású a premenstruációs tünetek és több más női probléma kezelésében. Számos gyógytermék kapható, melynek ez a növény az alapanyaga. A barátcsereje 2-3 méter magas, terebélyes ágrendszerű, illatos bokor. Tenyeresen összetett levelei aromás illatúak és szűnyogűző hatásúak. Liláskék, illatos virágai 10-

Nyár végén virágzik a barátcsereje

15 cm-es füzerekben júliustól szeptember végéig nyílnak. Közepesen szárazságtűrő, fényigényes faj. Jól szaporítható magról és dugványozással is. Annak ellenére, hogy a mediterrán térségben honos, nálunk is teljesen télálló, illetve ha mégis elfagyna, tőből újra kihajt. Gyors növekedésű, de metszéssel könnyen a megfelelő méretben tarthatjuk.

A varjútövis benge (*Rhamnus cathartica*) kozmopolita faj, ugyanis egyaránt jól érzi magát a trópusi, szubtrópusi és mérsékelt égövi területeken. Észak-Amerikában dísnövényként ültették korábban, de inváziós növényvé vált. Hazánkban főleg erdőségeken találkozhatunk vele. Általában 2-3 méteres magasságúra nő, de ha jó körülmények közé kerül, akkor nem ritkák a 8 méter magas példányai sem. Kérge fiatal korban szürke, később sötétbarna és pikkelyes is lehet. A gyógyászatban a fiatal vesszők kergét használják, amit tavasszal hántanak le a nedvkeringés megindulásakor. A középkori füveskönyvek a varjútöviset a torok és száj megbetegedései ellen ajánlották öblögetőszerként. A termések nedvével régen gyapjút festettek. Borsó nagyságú, fekete színű, zöld húsú, csonthéjas keserű bogoyótermései, hántolt kérge hashajtó

A varjútövis bengt elsősorban hashajtónak használják

hatásúak, béltisztítóként használhatók. Túladagolása veszélyes lehet: termése, levele, kérge (a benne lévő antraglikozid miatt) nagy mennyiségben fogyasztva mérgező, ezért körültekintően kell

használni. A kérget szárítás után és felhasználás előtt egy évig tárolni kell, vagy üzemi feldolgozaskor hőkezelésnek teszik ki, így semlegesíthető a mérgező hatása.

A szecsuáni bors több faja (*Zanthoxylum armatum, simulans, piperitum*) is tartható hazánk kertjeiben. Az első pár évet leszámítva többnyire elviselik hazánk teleit. Egyes fajai fa formájúak, mások inkább cserjeszerűek, tehát már tőből elágaznak.

A növény minden része jellegzetes aromájú, kissé csípős, ezért a fűszerezés mellett a gyógyászatban fogfájás ideiglenes elmulasztására is használták a leveleket rágyva. A levelek is alkalmasak fűszernek, de főként a maghéjat használják erre a célra pirítva, megőrölve.

A szecsuáni bors terméshéja gyógyhatású

A szecsuáni bors olyan nagy jelentőségű a kínai konyhában, hogy csípősségét külön névvel illetik, szemben a többi, más csípős ízzel. Szárított terméshéját régóta használja a népgyógyászat emésztésserkentő, vizelethajtó, méregtelenítő és féregtelenítő hatásai miatt. A szárított terméshéjban két szerotoninszármazékot, alifás aminosavat, flavonoidokat, polifenolokat, glikoproteineket, glikozidokat és illékony vegyületeket is kimutattak. A levél- és termés kivonatoknak antioxidáns, gyulladáscsökkentő, tumorellenes, izomlazító, koleszterincsökkentő, idegrendszervédő hatása is

van. Kvercetin vegyületek is megtalálhatók benne, melyek vírusellenes hatásúak.

A homoktövis (*Hippophae rhamnoides*) kifejezetten jól mutat dísznövényként is ezüstös leveleivel. Tág tűrésű, igénytelen cserje, kétlaki növény, tehát 3-4 nőivarú mellé legalább egy hímivarú is kell a közelbe, hogy termést hozzon. A hímivarú egyedek tömöttebb növekedésűek, a nőivarúak keszkekuszábbak. Magról is szaporítható, de úgy később derül ki az egyedek ivara, ezért érdemesebb dugványozni, főleg mert a vad alapfaj mellett több nemesített változata is van. A gyümölcs önmagában nem túl ízletes, ám más gyümölcsökkel, vagy joghurttal keverve már sokkal jobb aromájú. Ágtövisei miatt nem egyszerű a termés betakarítása, ezért üzemi méretekben a körülbelül egyméteres, bogyókkal berakódott vesszőket levágják, lefagyasztják, így már lerázható róluk a gyümölcs. Emiatt az üzemi méretű homoktövis-ültetvények csak két évente teremnek, hiszen a levágott vesszők helyett a következő évben újra hajt a növény és csak a rá következő évben terem újra. Jótéteményei között említik az immunerősítést, az öregedésgátló hatást, valamint májvédő, vércukorszint csökkentő, érelmeszesedést gátló hatású is a fogyasztása.

A közönséges boróka (*Juniperus communis*) örökzöld növény, hazánkban többfelé vadon is megtalálható, de számos díszváltozata is is-

Az Alföld növénye a közönséges boróka

mert. A vad alapfaj tobozbogyóját gyűjtik éretten, amely megszárítva főleg vadhúsok kiváló fűszere, de emellett a borovicska ital ízesítője is. Régebben kisebb ágait húsok füstölésekor füstfűszerként is használták. A tobozbogyók gyűjtése nem egyszerű feladat, mert ezek érési folyamata 2-3 évig is eltart, emiatt a növényen folyamatosan, többféle érési stádiumban lévő lehet találni. Terhesség idején méhösszehúzó hatása miatt nem alkalmazható. Illóolaja, a termék forrázata, tinktúrája növeli a vese folyadékcsűrő képességét, ezáltal vízhajtó hatású, vese- és epekőoldó, továbbá enyhe görcsoldó és fertőtlenítő is. Nagy mennyiségben irritálhatja a veséket, emiatt veseproblémák esetén kerülni kell a fogyasztását. Bedörzsölve serkenti a vérkeringést, méregteleníti a szervezetet, reumás, köszvé-

Levendula

nyes és egyéb ízületi panaszokat jól lehet kezelni vele, fájdalomcsillapító, izomgörcsoldó hatású, hatékonyan javítja az ödémás állapotokat. Mivel szabályozza a faggyúmirigyek működését, a kozmetikában főként gyulladt, zsíros bőrre használják.

A levendulák egyre kedveltebbek hazánk kertjeiben is. A *Lavandula angustifolia* és *L. intermedia* fajtái a leginkább elterjedtek, de többféle igen érdekes szeldelt levelű fajuk is létezik. A levendula mediterrán eredetű, sűrű ágú, keskeny levelű bokor, ha jól tartjuk igen hosszú életű. Gyógy- és fűszernövény, valamint kozmetikumok, parfümök gyakori alapanyaga. A levendula neve a latin lavare szóból származik, jelentése mosdani. Arra a római szokásra emlékeztet, hogy a levelekkel és a növény zamatos virágaival a fürdővizet illatosították. Főbb hatóanyagai illóolajában találhatók: linalol, eucalyptol, geraniol, limonene, cineole. A levenduláknak antibakteriális hatásuk is van, masszázsolajokban és ekcéma elleni kenőcsökben megtaláljuk hatóanyagait. Gyógyhatásai között szerepel még, hogy nyugtató, görcsoldó, vérnyomáscsökkentő. A levendulatövek évenkénti rendszeres metszése elengedhetetlen a jó forma megtartásához, különben felkopaszodhat a tő. Szereti a tűző napot és a fagyvédettebb helyet.

A rozmaringot (*Rosmarinus officinalis*) használják mártások, vadhúsok, pácolt, szárnyas sülték, zsíros húskételek, gomba- és halételek fűszerezésére, valamint különleges növényi ecetek készítésére,

továbbá orvosi zsályával és hagymával pácolt, szószok, bárány- és birkahúsból készített ételek, vadhúsok ízesítésére, és ha szükséges illatosítására. A rozmaringolajat a népi gyógyászatban emésztési zavarok kezelésére és a gyomor- és bélrendszer enyhe görcsös állapotainak oldására, továbbá enyhe izom- és ízületi fájdalmak illetve perifériás keringési zavarok enyhítésére használják. Nyersen és szárított állapotában is alkalmazható a fürdővizek illatosítására, miközben a fürdőző szervezetét felfrissíti. Idős patkányokon végzett kísérletek során enyhítette az oxidatív stresszt. Az ismert felálló növekedésű bokor mellett kúszó változata is ismert. Fagyérzékeny, ezért vagy melegebb déli fekvésbe kell ültetni, vagy cserépben tartva fagymentes helyen teletelni.

A nem lágyszárú gyógynövények sora itt még nem ér véget. Gondoljunk a fehér akáca vagy a hársakra, amelyek virágaiból készült tea kellemes ízű, de emellett enyhíti a megfűlés tüneteit. A fekete bodza virágából készült tea enyhe köptető, köhögéscsillapító hatású. Az egybibés galagonya virágos ágvégeiből készülő forrázat régóta használt, és már kísérletekkel igazoltan is támogatja a szívűködést. A lucfenyő zsenge hajtásaiból felső légúti megbetegedések tüneteit enyhítő szörp készíthet, erről azonban idén már lemaradtunk. Az idősebb hajtások főzete fürdővízbe téve nyugtató, relaxáló hatású. De itt van még a vadszeder, áfonya, füge, melyek mind fásodó szárú növények és gyógynövények...

Látogatás a Budapesti Fűvészkertben

A MAGYAR HONVÉDSÉG BUDAPESTI NYUGÁLLOMÁNYÚAK KLUBJA KERTBARÁT TAGOZAT ÉS A BUDAPESTI KERTBARÁT SZÖVETSÉG SZERVEZÉSÉBEN TÖMEGESEN ÉS KÍVÁNCSIAN LÁTOGATTUK MEG A BUDAPESTI FŰVÉSZKERTET. CSAPATUNK 60-65 FŐJÉNEK AZ ÉRDEKES ÉS ALAPOS SZAKVEZETÉST DR. KLINCSEK PÁL TARTOTTA, NEKI KÖSZÖNHETJÜK, HOGY RÉSZESEI LEHETTÜNK E-CSODÁS ÉLMÉNYNEK...

Az 1800-as évek második felétől a budapesti VIII. kerület szívében lévő, szépen megújított park igazi csodákat tárt elénk. A gondosan rendszerezett, mintegy 8000 faj megcsodálására egy délután is kevés volt, ezért elhatároztuk, hogy máskor is megnézzük a csodálatos kertet, hiszen minden évszakban más-más arcát mutatja az ide látogatóknak. Megcsodáltuk a pálmaházat, a hatalmas fűrtökben lógó banánokat. Részesei lehettünk a kivi termésének, de érett a sok táj-

jellegű paradicsom is. Vásárolhattunk a kertben előállított növényekből. A vezetés alatt kiderült, hogy többen most voltak először részesei a Fűvészkert bemutatásának. Ízelítőül e pár kép emlékeztessen a kellemesen és hasznosan eltöltött nyári délutánra. Nagyon kellemes nyári séta után velünk zárt be a Budapesti Fűvészkert.

Viszontlátásra Fűvészkert!!

Radványi Imréné Kati

Honvéd Kertbarát Tagozat elnöke

LAPCSOPORT

ONLINE

TEMATIKUS
MELLÉKLETEK

DIGITÁLIS
KIADVÁNYOK

KIÁLLÍTÁS- ÉS
RENDEZVÉNYSZERVEZÉS

SZOLGÁLTATÁSOK

A generációkon átívelő tudás
szolgálatában!